
ARHEOLOGIE ȘI (MICRO)POLITICĂ

O expoziție la Vatican (2008)

Romeo DUMITRESCU*

◆ O să vă întrebați ce legătură au Vaticanul, Bucureștiul, Chișinăul și Kievul împreună? Răspunsul cel mai simplu ar fi: multe probleme delicate și destul de complicate. Doar o dată în existența lor au avut ceva de adunat și împărțit în același timp, pentru o lună, în 2008, un lucru comun, și anume: Civilizația Cucuteni-Tripolie și nu oriunde ci într-unul dintre cele mai celebre și mai vizitate puncte de interes din lume, centrul creștinătății, Vatican.

Dacă am fi seci și rezumativi am descrie lucrurile astfel:

Discuțiile, negocierile și pregătirile, de la momentul zero până la vernisajul expoziției: cinci ani;

Numărul zilelor de expoziție: 21;

Vizitatori: 15.000 de persoane, adică peste 700 persoane pe zi;

Costuri adunate pentru toate cele patru țări organizatoare pentru această expoziție: aproximativ 1,5 milioane euro;

Costurile catalogului expoziției: peste 50.000 de euro.

Rezultatul extraordinar al acestui demers a fost că lumea europeană vestică, cu mulți ani în urmă, a avut ocazia să vadă încă o dată, după expoziția de la Salonic, că dincolo de fosta *Cortină de Fier* există și altceva mai mult decât relele cu care erau obișnuiți.

Din punct de vedere al profitabilității, totul a fost un dezastru perfect: intrarea vizitatorilor a fost gratuită și cea mai mare parte din cataloage au fost dăruite instituțiilor media, TV, presei și specialiștilor. Veniturile provenite din vânzarea acestui catalog nu au depășit o treime din investiția inițială de 50.000 de euro, dar urmarea și ecolul acestei expoziții au declanșat un calendar expozițional, în anii următori, de la New York, Cambridge și Atena (custode arheolog Dragomir Popovici de la Muzeul Național de Istorie a României), iar pe site-urile Amazon și E-Bay prețul catalogului a ajuns la peste 300 \$. Expoziția terminată și gata de vizitat ascunde însă mii de detalii nebanuite, eforturi și chiar sacrificii insesizabile de mii de vizitatori.

Ca de obicei există un moment „zero” care, de altfel, întotdeauna ține de aleatoriu, conjunctură și miracol. În anul 2003, arheologii relativ „proaspătului” stat Ucraina au invitat neoliticienii români și străini la primul „Congres Internațional al Culturii Tripolie”, la Kiev. Prin intervenția domnului cercetător Dan Monah am participat și eu ca invitat. Experiența mea cu Ucraina, în general, nu era decât dezastruoasă din cauza a două incursiuni anterioare, jalnice, una la Izmail, finalizată cu un accident provocat de o mașină Volga, care mi-a distrus mașina și era cât pe ce să mă omoare, urmată de deliciale polițienești ucrainiene și procedural-Kafkiene iar o a doua vizită, la Cernăuți, unde mai mult am stat în hotel (cu statuia lui Lenin în față) ascultând noaptea urlete și focuri de armă și am fost atacat de racheți, noaptea, pe autostradă. De data aceasta, m-am învățat minte și am angajat două gărzi de corp și un șofer înarmat, din Ucraina, care ne-au deslușit drumurile prin Kiev, în siguranță.

Preluaj în dimineața congresului de la hotel, care se numea, bineînțeles, „Ucraina”, am fost duși la Sala de congrese a Palatului Sportului din Kiev unde, într-o încăpere uriașă și vetust decorată,

* Fundația „Cucuteni Pentru Mileniul III”; romeo.dumitrescu@gmail.com

ocupată de aproximativ 150 de persoane în care „internaționali” erau doar o doamnă arheolog din Bulgaria, un cercetător italian, domnul Dan Monah și, mai periferic, subsemnatul. Dacă am pune faptul că arheologii erau acum din diverse state, foste republici ale decedatei Uniuni Sovietice, am putea spune, cu amabilitate, că era un Congres „internațional”. Neavând translator nu am înțeles mare lucru, dar surprinderea noastră a fost stilul „leninist” și „slav toastant” al fiecărei comunicări. Totul părea desprins din alte vremuri, de mult trecute.

După diapozitivele proiectate și diagramele mai mult decât matematice, arheologii păreau pasionați și păreau că știu despre ce vorbesc. Mai târziu am aflat că neo-ultranaționalismul ucrainian și doi „suporteri” solizi financiar, împreună cu Președintele Ucrainei de atunci, domnul Viktor Iuscenko, au pus umărul și banii astfel încât prin cultura „Tripolie”, identitatea noii Ucraine să aibă blazonul frumos aurit. Din păcate, vasele descoperite în Ucraina, din cultura Tripolie, proveneau în bună parte din Bucovina de Nord, fost teritoriu al României Mari, altă dată aflat sub ocupație austro-ungară, multe din celebrul sit de la Sîpenitz. Când elementele de „patriotism forțat”, politica și banii se întâlnesc, nici nu e bine de gândit unde se poate ajunge: o politică arheologică, numită generic „Arheopolitică”, care intrată pe mâini rele, poate provoca un dezastru. Cei doi pasionați și susținători financiari ai proiectului, simpatici de altfel, domnul Taruta și domnul Platonov, reductabili oameni de afaceri, reușiseră să adune un fel de expoziție „personală” obținută pe căi mai mult sau mai puțin „ortodoxe”, de obiecte și vase tripoliene, iar conducerea politică ucrainiană oferise cu generozitate, Fundației Platar (acronim al numelor celor doi oameni de afaceri), clădirea vechiului arsenal din Kiev pentru a fi folosită drept Muzeu.

Toate aceste piese tripoliene, pentru a fi expuse în afara Ucrainei, erau transportate în valiza diplomatică, ocolind latura obligatorie a legilor internaționale ale patrimoniului. În felul acesta, ucrainenii au realizat expozițiile lor la Varșovia și Vatican. În urma expoziției de la Varșovia izbucnise un scandal mediatic internațional provocat de Academia de Științe a Ucrainei, legat de încălcarea legilor patrimoniului și orice asociere a noastră cu ucrainenii ar fi putut adumbri expoziția de la Vatican.

De altfel, în legătură cu aceste „practici” ale ucrainenilor, Ministerul de Externe și-a manifestat reticența verbală și scrisă la coparticiparea noastră la expoziția de la Vatican, în cadrul acestui grav context. În timpul Congresului de la Kiev din 2003, în sala de recepție a Sălii Sporturilor erau expuse câteva zeci de piese tripoliene, din colecția „Platar”, la vederea cărora domnul arheolog Dan Monah, cu umorul său fin, le-a clasificat, pe unele dintre ele, drept îndoielnice și lipsite de valoare științifică, fiind rupte de contextul arheologic, prin „colecționarea” și „periegheza” forțată a unor braconieri, amatori sau falsificatori locali ucraineni.

Spre sfârșitul Congresului, am avut șansa să pot prezenta un film documentar despre Cucuteni (realizat împreună cu Centrul Național de Cinematografie și Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”- „*Nepoții lui Adam*”), fapt ce a dus la o mică întâmplare fericită. În timpul recepției de după Congres, un tânăr înalt și bine făcut, păzit de gărzi de corp înarmate până-n dinți, s-a apropiat de noi, prezentându-se ca fiind fiul unuia dintre sponsori, și anume Platonov junior, și ne-a invitat să-l însoțim la casa tatălui său. Împreună cu domnul arheolog Dan Monah și cu cele două gărzi de corp am fost încadrați de SUV-urile tânărului Platonov și am ajuns în fața unui bloc ciudat, stil Victoria (noul tip de arhitectură stalinistă, asemănător cu fosta „Casă a Scânteii” din București), situată lângă clădirea Guvernului ucrainian. Controlați până la piele și cu gărzile de corp dezarmate, am fost duși la unul dintre etajele clădirii și am nimerit într-un paradis al colecționarilor de antichități și într-o pinacotecă ce ar fi făcut să pălească de invidie orice muzeu din lume.

Peste toate aceste comori trona ca un „tătuc” rus, domnul Platonov senior. În acea vreme era grav bolnav și imobilizat într-un scaun cu rotile, îngrijit ca un copil de mulți oameni care îl tratau cu mare respect. Din păcate, la doi ani după aceea, domnia sa a murit. După ceaiurile și politețurile de rigoare, am discutat câte puțin despre film, despre Tripolie și viitorul unei posibile colaborări. Ca inginer specialist în geologia Mării Negre (lucruse nu demult cu diverse companii americane de cercetare, aproape de țărmurile Crimeei), domnul Platonov senior, a mărturisit că teoria filmului Fundației, „*Nepoții lui Adam*” (dispariția civilizației cucuteniene în urma Potopului biblic), ar putea avea oarecare veridicitate, de vreme ce Marea Neagră, geologic vorbind, fusese anterior, cu mii de ani în urmă, un lac de apă dulce invadat mai târziu de apele sărate ale Mării Mediterane prin actualele strâmtoare Bosfor și Dardanele.

Domnia sa a propus formarea unui centru de cercetare al neoliticului țărilor riverane Mării Negre, unde să fie incluse obligatoriu Turcia, Bulgaria, România și Republica Moldova, urmând ca în câteva luni, prima întâlnire să aibă loc la București. „Perla” discuției a venit tocmai la urmă, unde domnia sa propunea alcătuirea unor expoziții comune, Cucuteni și Tripolie, la Vatican și Beijing, în

anul următor. Tonul domniei sale părea destul de hotărât, explicându-ne că ei oricum vor face această expoziție și fără noi.

Am întrezărit acest lucru ca fiind periculos pentru noi, care zăceam ca niște români automulțumiți, surzi, orbi și muți în ultimii ani „vis a vis” de civilizația Cucuteni, ultima noastră expoziție, de la Salonic, fiind înainte de anul 2000. Din cauza câtorva probleme cu Ministrul român al Culturii de atunci și cu statul elen, expoziția a fost un dezastru mediatic, salvat fiind doar de minunatul catalog al evenimentului.

Din acest moment, nisipul clepsidrei următoarei expoziții la Vatican a început să curgă și așa putea numi acest moment „*Momentul zero*”. Congresul s-a sfârșit apoi într-un gri universal, adică: arheologia de stat, oficială, a demonstrat la parterul clădirii împotriva organizării „private” a Congresului „Tripolie” (Academia și Universitatea ucrainiană versus Fundația Taruta-Platonov și iluminării din jurul lor). Acolo am avut și reconfirmarea că băuturile preferate ale arheologilor sunt cognacul și vodka și că orice arheolog din lume contestă pe orice arheolog și de ce nu, chiar l-ar și bate la nevoie! După o vizită la Mănăstirea Pechersk Lavra și Muzeul Memorial Bulgakov (autorul volumului „Maestrul și Margareta” - preferatul domnului Monah) ne-am întors teferi în România.

De aici, într-un ritm allegro, am activat contactele între Fundație și Ministerul Culturii de la Vatican. Sisifică acțiune, pentru că Vaticanul este o instituție solidă cu experiență muzeală de peste 500 de ani, iar eu, novice în toate cele, încercam marea cu degetul. Am trimis la direcția Muzeelor Vaticanului o cerere decentă pentru o expoziție în „sala de expoziții temporare” cu o temă perireligioasă care a întors în ridicol demersul meu entuziast. Mergând spre tematica Potopului, ca un motiv de dispariție a cucuteniului și construind Teoria celor 21 de statuete ca percept biblic al practicii biblice „*creșteți și înmulțiți-vă*”, răspunsul oficial a fost sec: „*Din păcate nu putem face acest lucru, anul acesta, deoarece sărbătorim 500 de ani de la prima expoziție la Vatican și momentan muzeele sunt programate, pentru următorii câțiva ani, cu alte expoziții*”. Un alt paragraf al scrisorii menționa că specialitatea Muzeelor Vaticanului este de fapt evul mediu și Renașterea, neavând nici un specialist în neolitic și competență pentru această perioadă istorică. Neoficial, refuzul avea trei considerente clare și înscrise în unele note interne ce au circulat la Vatican:

1. Teoria Potopului ca sfârșit al lumii de atunci este copilărească!
2. Statuetele și ipoteza că cele 21 de figurine ar fi legate de fertilitate sunt inadecvate pentru a fi expuse la Vatican (din fericire, ipoteza a fost acceptată și publicată câțiva ani mai târziu în British Archaeological Reports – B.A.R. în urma comunicării la Congresul de neolitic de la Lisabona, din anul 2006).
3. „Succesul de casă” al acestei expoziții este previzibil ca fiind minor vis-à-vis de celelalte expoziții făcute de Muzeele Vaticanului!

◆ **Semnat Monsegniore XXX**

Un asemenea răspuns a fost mai mult decât o decepție și o amărăciune pentru mine! Credeam că o asemenea ofertă expozițională nu putea fi refuzată! După câteva luni, am revenit la Vatican cu o nouă cerere și cu o reformulare a temei expoziției adaptată, credeam eu, stilului Muzeelor Vaticanului. În același timp, un ajutor neașteptat a venit din partea noii directoare a Complexului Național Muzeal „Moldova” Iași, cunoscut publicului larg sub numele de Palatul Culturii din Iași, doamna profesor Lăcrămioara Stratulat. Prin relațiile domniei sale și a vechilor mele legături de la Vatican am reușit o primă vizită și o discuție *face à face* cu directorul Muzeelor Vaticanului. În sălile de expoziție temporară rula o expoziție despre influența în artă (grafică, sculptură, pictură) a celebrei statui antice „*Laocoon și fiii*”. Expoziția era dusă la perfecțiune prin detalii, cu un singur minus: lipsea la numărătoare tabloul lui El Greco, „*Laocoon și fiii*”, căci Vaticanului îi fusese refuzat împrumutul lucrării de către proprietarii de drept. Am aflat cu stupeoare costurile de amenajare, asigurări și transport pentru această expoziție: peste două milioane de euro dintre care 300.000 de euro amenajarea.

Referindu-ne la posibila noastră viitoare expoziție „Cucuteni” la Vatican, am încercat să îi explic directorului Muzeelor Vaticanului că, din motive financiare, de amenajarea acestei expoziții ne vom ocupa noi. De obicei, Vaticanul era extrem de selectiv și afectuos legat de câteva companii care se ocupau de amenajările expozițiilor din muzeele lor. Bineînțeles că și din acest motiv am fost, din păcate, refuzați. Papa polonez era grav bolnav și poate dacă mai trăia ar fi fost, pentru noi, mult mai ușor. El era deosebit de sensibil și atent *vis a vis* de țările fost comuniste și mai ales de România (deoarece în preajma celui de-al II-lea Război Mondial, tezaurul polonez traversase România la Constanța, în liniște și discreție, ajungând în Anglia, și mii de refugiați polonezi au fost primiți în

România cu brațele deschise). Atunci am aflat, din gura mai multor monsegniori, că pe biroul directorului Muzeelor Vaticanului mai exista o propunere făcută pentru o expoziție neolitică „Tripolie”, trimisă de ucrainieni. Această cerere fusese și ea blocată, ca prin minune, din cauza cererii românești făcută de Fundație cu ceva timp în urmă. Sugestia fină a Vaticanului, de sorginte mentală iezuită, a fost că ar fi timpul să facem „pace” cu ucrainenii în această problemă și astfel, probabil, vom putea deschide în viitorul nu prea îndepărtat o expoziție „Cucuteni-Tripolie”, dar împreună cu Republica Moldova și Ucraina. Sensul clar tradus în limba română era: *„Vaticanul nu poate fi pentru unii mumă și pentru alții ciură!”*. Intr-un fel, cronologia întâmplărilor ne-a ajutat.

La Congresul Internațional *„Cucuteni 120 de ani de cercetări. Timpul bilanțului”* (de data aceasta chiar internațional) de la Piatra Neamț, unde am reușit să reîntâlnim arheologii oficiali ai Ucrainei și ai Republicii Moldova, lucrurile au luat o altă întorsătură. După un experiment reușit de ardere a unor case de tip cucutenian (de lângă muzeul ce adăpostește în sit un tumul dacic), făcut de Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III” și cu participarea Seminarului de Istorie Veche și Arheologie al Universității din Iași, în fața a peste 60 de arheologi din mai multe țări, toropiți de frig și o cină bună, am reușit așa-zisul „Pact de la Piatra Neamț”, unde românii, ucrainenii și arheologii din Republica Moldova au „bătut palma” și au recunoscut și ei, încă o dată în 7000 de ani, că „Tripolie” și „Cucuteni” sunt, aproximativ, una și aceeași civilizație (cu mici opoziții verbale din partea domnului Dan Monah). Cu aceste date noi în portofoliu, m-am prezentat din nou la Vatican unde, chiar și atunci, pentru a treia oară, cererea pentru expoziția română „Cucuteni” a fost din nou refuzată. Decepția a fost iar prezentă și deasupra oricărei înțelegeri pentru mine.

Cum roata lumii se învârte, directorul Muzeelor Vaticanului a fost înlocuit de o doamnă deosebită, o adevărată mână de fier pentru Muzeele Vaticanului. După câteva luni de la ultima mea vizită la Vatican, când orice speranță părea pierdută, „minunea” a venit și, nu o să credeți, din partea ucrainiană. Constanți și lucrativi cum sunt ucrainenii, au obținut o altă sală pentru viitoarea expoziție „Cucuteni-Tripolie”, cu două condiții impuse de Vatican:

1. Expoziția „Cucuteni-Tripolie” nu se va face în spațiul expoziției temporare, ci în vechea Cancelarie a Vaticanului, o clădire din *Piazza dei Fiore*;

2. Expoziția putea să aibă loc numai în prezența concomitentă a civilizației numită acum „Cucuteni-Tripolie” și prin participarea entităților muzeale din România, Ucraina și Republica Moldova.

Data fixată pentru această expoziție era septembrie 2008, costurile de amenajare trebuiau plătite companiei indicate de Vatican și costurile pentru închirierea Palatului Cancelariei, de aproximativ 40.000 de euro pentru cele 3 săptămâni de expoziție trebuiau plătite direct Muzeelor Vaticanului. Din acest moment visul devenea o realitate, dar și un „chin” în sensul „bun” al cuvântului. Prima întâlnire, care a avut loc în 2007, a fost cu funcționarii Muzeelor Vaticanului. Atunci am avut ocazia rară să vizitez partea nevăzută a *„Cetății Eterne”*.

Monsegniore XYZ, mare iubitor al României, m-a condus prin grădinile Vaticanului, o grădină imperială străjuită de coroanele pinilor maritimi și plină de vile și statui datorate „marilor familii” papale din secolele XIV-XVII. Acestea erau locurile preferate ale Papilor pentru reculegerea zilnică. Am băut apă de la fântâna privată a Papei situată în holul de la intrarea în apartamentul său privat și am vizitat, în parte, „Biblioteca Secretariatului” numită pe nedrept „Biblioteca secretă a Vaticanului”. Am avut plăcerea să vorbesc cu unul dintre custozii Bibliotecii, român crescut în Argentina, care nu vizitase niciodată România. Se plângea că de la apariția mașinii de scris și a indigoului și, mai mult, a imprimantei și computerului, Biblioteca începea să devină neîncăpătoare. Dacă documentele Papilor din secolul XVIII ocupau câteva cufere, documentele Papei Paul al II-lea ocupau câteva camere care, pe deasupra, trebuiau deschise abia după 50 de ani, după regulile Bisericii Vaticanului. La intrarea în aceste arhive, în care se pătrundea mai greu ca la *Fort Knox*, trona un anunț important *„Cine va intra înăuntrul acestor clădiri cu foc deschis sau va fuma în interior va fi dat afară de îndată și pentru totdeauna”*.

Partea de bibliotecă ce privea România avea o suprafață de câțiva metri pătrați și ultima dată fusese studiată de specialiștii români în anii 1970. Remarca fină și atotștiutoare a custodelui m-a surprins: *„se pare că știm foarte multe despre voi, românii, chiar mai mult decât știți voi!”*. Drept urmare, pe la 1 noaptea m-am trezit cu domnia sa la un hotel extra-muros al Vaticanului, unde locuiam, cu un braț de rapoarte (în copie) ale unor preoți catolici din Transilvania către Episcopia Catolică de la Seghed, prin care autoritatea ecleziastică era informată că husiții începuseră să intre în Transilvania și să câștige adepti. Răspunsul (tradus din limba latină de domnia sa) era sec și practic *„alungați-i și închideți-le afacerile!”*.

La sfârșitul vizitei prin hrube, în care nu m-aș fi descurcat niciodată, am ajuns la turnul Papei Grigore (cel care ne-a dat calendarul și muzica gregoriană). Vaticanul, ca un bun gospodar, are

propria gară, cu o locomotivă perfect lustruită, propriul garaj, printre care și cele două Papa-mobile, propria Poștă și Monetărie și chiar proprii Pompieri, iar circulația prin Vatican se face cu permise barate de dungii verzi, roșii, galbene care descriu foarte exact locurile pe unde poți umbla. Gărzile elvețiene îmbrăcate în vestitele lor costume galbene, care înțesau toate punctele de acces, erau înarmate nu numai cu halebarde, ci și cu pistoale automate și stații de emisie-recepție. De fiecare dată te salutau milităros-politicos, îți verificau permisul și te însoțeau personal până la locul de destinație.

Am ajuns la Ministerul de Externe al Vaticanului cu un lift care trecuse prin câteva pontificate, cu un liftier galonat și politicos care ne-a dus spre terasa exterioară, singurul loc semi-oficial unde se putea fuma în Vatican. În dreapta se vedea impozanta basilică a Sfântului Petru, în față piața uriașă cu coloane, plină de lume, și în stânga se vedeau apartamentele Papei (tocmai atunci primea în vizită pe fratele domniei sale). Monsegniorul XYZ remarca, cu umor: „*De aici putem mirosi chiar și ce mănâncă Sfântul Părinte*”. Fiul meu cel mic, Alex, făcea fotografii ca un mic japonez și mai târziu, privind-și fotografiile, a remarcat candid: „*Nu aș dori să îi am drept inamici pe monsegnorii aceștia*”.

Odată terminate discuțiile din biroul monsegnior-ului XYZ, întrerupte de multe ori de călugări îngrijorați, în sutane franciscane (izbucnise Războiul din Liban și Vaticanul era îngrijorat de soarta catolicilor din această țară; nu cu mirare am aflat mai târziu că partea creștin catolică a Beirutului fusese cruțată ca prin miracol), am plecat prin alte hrube și culoare, ajungând printr-o mică ușă, direct în Capela Sixtină (afară, coada vizitatorilor depășea un kilometru), ajungând iar pe alte căi întortocheate în Marea Basilică și de acolo în Piața Mare a Vaticanului.

Odată întors în țară am aflat că Republica Moldova nu avea bani pentru cheltuielile comune și nici pentru restaurare, transport și taxe de asigurare (în cele din urmă, România, ca Patrie Mamă și-a asumat totuși aceste cheltuieli). Dar Ucraina dorea să conducă toată amenajarea acestei expoziții, să ocupe cel mai bun loc în expoziție, să aibă cel mai mare spațiu pe afișele expoziției, etc. România parcă nu dorea nimic! Într-un ritm infernal vizitam pe rând Republica Moldova, Ucraina, Vaticanul și ne afundam într-un haos birocratic, autocefalic, bicefalic și tricefalic, dar în realitate, fără cap și fără coadă și plin de orgolii:

- Cine va fi custodele?
- Care vor fi muzeele care vor împrumuta piesele?
- Cine scrie, și publică, catalogul?
- Cine va conduce întreaga activitate de organizare?
- Cine și cum va inaugura expoziția? și foarte multe întrebări de „cine?”, „ce?”, „când?”.

Mărul discordiei a fost tăiat rapid în două de către secretarul general al Ministrului Culturii, domnul Virgil Nițulescu, care a rezervat fondurile dedicate acestei expoziții, a decis comisia de negociere și organizare de partea română și a hotărât ca, din partea Ministerului Culturii, organizatorii principali să fie Muzeul Palatului Culturii și Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”.

Aveam de-a face cu un *casse-tête* extrem de laborios: Republica Moldova era în acea vreme în proaste relații cu România și Ambasada României din Chișinău parcă era sub stare de asediu. Excelența sa, domnul ambasador și funcționarii Ambasadei Române erau foarte amabili și lucrători fervenți pentru imaginea bună a României. Ajutorul lor de neprețuit a făcut ca aranjamentele dintre România și Republica Moldova să meargă foarte bine, fără să mai spunem că directorul Muzeului Național al Republicii Moldova, cercetătorul Eugen Sava, un pro-român fervent, împreună cu arheologul Valentin Dergaciov au dus o muncă asiduă și au oferit tot ce aveau mai frumos ca piese în muzeu, pentru expoziția de la Vatican! Partea ucrainiană în schimb, autointitulându-se „deschizător de drumuri” în această expoziție, s-a erijat într-un „autocrat slav” încercând să ne marginalizeze paternal pe toți. Bateria grea era reprezentată de ambasadoarea Ucrainei la Vatican, prietenă de familie cu familia Iuscenko, excelența sa, doamna Ijevtkaia (soțul domniei sale era ambasadorul Ucrainei la Washington), diplomată de carieră, și de către directorul muzeelor din Ucraina, domnul Krolevets (care era și militar de carieră).

Presiunea se simțea în comportamentul lor și au încercat în nenumărate rânduri să ne scoată pe noi, românii, din ecuație. La un moment dat, erau gata să facă și singuri expoziția, dacă nu am fi avut fondurile la timp, și au încercat să discrediteze echipa română pe care au reclamat-o la Ministerul de Externe român și la Ministerul Culturii român. Culmea efortului lor a fost dusă la maximum prin plângerea făcută către Ministerul de Externe și către Ministerul Culturii român raliind, nu știu din ce motive, în această afacere, pe ambasadorul român de la Vatican, domnul Lăzurcă și pe secretarul Ambasadei Române la Vatican, domnul Bleoca. *In corpore* cereau revocarea mea și a Fundației din comitetul de organizare a expoziției din cauza unui presupus comportament agresiv și lipsit de diplomatie. Minunat și nu întâmplător, ca un adevărat „zidar”, domnul secretar general, Virgil Nițulescu, a găsit la timp fondurile necesare pentru expoziție și a trimis Ambasadei Ucrainei la Vatican

hotărârea definitivă a Ministerului Culturii de a nu schimba structura comitetului de organizare român pentru această expoziție. Din acel moment, Ambasada României de la Vatican ne-a retras orice sprijin, iar de atunci încolo, până la deschiderea expoziției, ne-am întâlnit cu partea ucrainiană în camerele de protocol ale hotelurilor unde locuiam, fapt îndeobște penibil și neconvingător în fața unui protocol diplomatic ucrainian, elegant, de model vechi „Mama-Patrie”.

Am reușit cu greu și pe ultima sută de metri să hotărâm cine va face scenografia expoziției. Ucrainenii aveau deja un concept destul de elaborat făcut de un admirabil pictor, domnul Anatolie Gaidamak, cu care m-am înțeles din prima clipă și căruia, cu deplină admirație, i-am făcut cadou aparatul meu de fotografiat. După câteva ore de discuții, eu și doamna Lăcrămioara Stratulat am fost convinși că acel concept, cu modificări pe alocuri, poate funcționa și am acceptat, în parte, ideile ucrainiene plus completările române (unde *ARTEX*, o companie specializată în amenajări muzeale, condusă de domnul doctor Vișan, a făcut minuni).

Greul însă ne aștepta acasă: catalogul expoziției, de o egală importanță ca însăși expoziția, era în fază de proiect. Expoziția de obicei trece, catalogul rămâne. Ne feream cu dibăcie de ucrainenii care doreau să aibă și realizarea catalogului în mâinile lor. Textul părții ucrainene, cu scuzele de rigoare, era scris de un arheolog „iluminat” (după părerea mea), dar bine intenționat. Partea Republicii Moldova era decisă pentru domnul arheolog Valentin Dergaciov, spumos ca limbaj, dar defectuos ca limbă română (domnia sa publica mai mult în rusă și catalogul trebuia scris în engleză). Partea română a catalogului era asigurată virtual de domnul arheolog Dan Monah, care cu o lună înainte de tipărire s-a recuzat din proprie voință. Salvarea ne-a venit de la domnul profesor Nicolae Ursulescu, de la Universitatea din Iași, care cu multă grație și bunăvoință ne-a salvat cu un text miraculos, cu coordonarea întregului catalog și, mai ales, cu aducerea în coordonate științifice a abracadabranței povești doctrinare a „specialistului” ucrainian.

Presiunea timpului scurt, lipsa fotografiilor din partea ucrainiană, ne întindeau la maximum nervii. Ucrainenii ne șantajau cu fotografiile pentru a obține locul cel mai bun pentru piesele lor, o cronologie favorizantă a derulării vernisajului, poziția din dreapta afișului, conducerea ghidajului expoziției la vernisare, etc. La vizita făcută la Kiev, am înțeles încetul cu încetul jocul părții ucrainiene. Întrunirea de acolo trebuia să aibă loc la proprietățile tânărului Platonov, situate într-un cartier destul de scump. Înainte de aceasta, trebuia să vizităm ambasada noastră pentru ultimele detalii. În mașina oferită de Platonov junior, am fost atenționați de ai noștri să nu scoatem nici o vorbă, drept pentru care discuțiile noastre semănau mai mult cu o pantomimă. Sincer, în viața mea nu m-am simțit atât de bine într-o ambasadă română! Domnea o atmosferă caldă, frățească, în care funcționarii făceau totul, trup și suflet, ca lucrurile să iasă cum trebuie. Dar discuțiile și strategiile finale se stabileau în curtea ambasadei, pe un frig și o umezeală năprasnică. Motivul nu era tocmai simplu: renovaseră ambasada și funcționarii noștri erau mirați de mulțimea firelor și obiectelor găsite în tencuiala clădirii. Cu greu le puteau deosebi pe cele ucrainiene de cele rusești.

Platonov junior ne aștepta în biroul său, frumos lambrizat cu lemn de nuc, destul de sec, dar peste tot domneau vase „Tripolie” și volumele publicate de Fundația Platar. Am păstrat un moment de reculegere în cinstea domnului Platonov senior care nu de mult trecuse în neființă și am început discuțiile privitoare la expoziția de la Vatican. Ucrainenii au încercat să blocheze discuțiile cu șiretenie: „*Noi nu înțelegem limba engleză*” afirma domnul Krolevets, directorul Muzeelor ucrainiene. Partea română adusesese un translator de limba rusă: „*Putem vorbi și scrie rusește pentru că avem un translator de limbă rusă*”, le-am spus eu. Replica a venit seacă: „*Știți, noi vorbim limba ucrainiană și oficial scriem doar în ucrainiană!*” a afirmat Platonov junior. În acel moment, doamna Lăcrămioara Stratulat, directoarea Palatului Culturii, scoate din microbuz ca prin minune, și translatorul de limbă ucrainiană pe care avusese inspirația să-l aducă cu noi. Din acel moment ucrainenii și-au dat arama pe față, sumbrii și agresivi, și au început să negocieze la sânge. Cu multă încăpățânare românească am reușit, cu grație, să obținem mai mult decât speram. Catalogul a ieșit la timp, la un preț de cost destul de mare și a fost plătit de către Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III” și Palatul Culturii.

Editura română, condusă de doctorul Porfireanu, și-a rechemat oamenii din concediu și, într-un timp record, a livrat primele exemplare care au luat rapid drumul Vaticanului, împreună cu vasele și decorurile expoziției. Nu mare mi-a fost mirarea, când la puțin timp de la întoarcerea în România am primit un telefon de la monsegnior-ul XYZ; era în țară și vroia să mă vadă.

M-am întâlnit cu domnia sa la o mănăstire catolică minusculă, într-un sat uitat de lume, unde erau doar zece călugări, dintre care câțiva aveau peste 80 de ani. În mănăstirea mică și sobră, aproape sărăcăcioasă, domnea un aer de împăciuire și calm. Monsegnior-ul, cu toate că era acolo pentru prima oară și doar de câteva ore, vorbea în latină și italiană, prietenos și familiar, de parcă se cunoșteau de o viață. Era o seară caldă și în jurul nostru pluteau roiuri de țânțari. Domnia sa, în straie

simple de călugăr franciscan, lovea cu palma țânțarii care-i pișcau față. Cunoscând dragostea franciscanilor pentru animale, pe care Francisc D'Assisi (patronul ordinului franciscanilor) le numea tandru: fratele meu câinele, fratele meu calul, etc. am surprins o glumă franciscană. Văzându-l omorând țânțarii, călugării l-au dojenit în glumă: „*Omori pe fratele tău, țânțarul?!*”. La care răspunsul său glumeț a fost: „*Sunt singur la părinți și nu am frați*”. Domnia sa dorea din tot sufletul să vadă o înaltă față bisericească ortodoxă, lucru care s-a și întâmplat a doua zi. Odată ieșit de la întrevvedere cu înaltul prelat ortodox, părea destul de tulburat. Era mirat de vasta cultură a înaltei fețe bisericești ortodoxe și de carisma și personalitatea sa puternică. Cu stupoare în glas mi-a mărturisit: „*Cred că domnia sa va fi următorul Patriarh al României!*”. La acea vreme Preafericitul Teoctist trăia și era în plină formă.

I-am mărturisit că acest lucru nu este nici un secret pentru că nu știe obiceiul locului: îndeobște scaunul mitropolitan al acelei regiuni istorice a dat întotdeauna pe următorul Patriarh al României. Normal, Vaticanul dorea mai mult decât o expoziție Cucuteni și de ce nu, retrocedarea unor biserici, dărâmarea clădirii ce umbrea Catedrala Sfântul Iosif din București, legături diplomatice mai intense cu România, etc. Cred că răbdarea franciscană era de rigoare, Monseigneur-ul strângea de pe ulița satului toți câinii care parcă îi simțeau sufletul bun și îi murdăreau sutana cu etichetele lor. Atunci a fost ultima oară când l-am văzut, nu a participat nici măcar la vernisajul expoziției de la Vatican.

Din cauza legăturilor intense avute cu partea ucrainiană, am reușit să ne facem câțiva prieteni prețioși în grupul lor, astfel simțeam mai bine pulsul tendințelor și dorințelor ucrainenilor *vis-à-vis* de această expoziție de la Vatican. Într-una din zile, un personaj destul de important din acest grup îmi menționează, în treacăt, faptul că în Ucraina se construiește un muzeu în cinstea hatmanului Mazzepa, personaj celebru în istoria Ucrainei. Acesta a reușit, ca și Mihai Viteazul în România, pentru scurt timp, pentru prima oară în istorie, să obțină independența Ucrainei ca stat. Acest personaj este îngropat în România, la biserica Noului Ierusalim din Brăila (dorința sa fusese să fie îngropat la Ierusalim, dar moartea sa prematură l-a prins în Moldova). Muzeul ucrainian nu prea avea piese originale din acel timp, rușii devastând toate proprietățile și chiar mormântul lui Mazzepa de câteva ori. Unui funcționar ucrainian îi venise o idee năstrușnică, și anume să recupereze Noul Testament al Bibliei lui Mazzepa, tipărit la Alep în Siria, în jurul anului 1700. Era pentru prima oară când Noul Testament era tradus în limba arabă. Un fapt de cinste pentru noi, Constantin Brâncoveanu, Domnul Țării Românești și Antim Ivireanu, înaltul Arhiepiscop al Bisericii Ortodoxe, au oferit tiparnița pe care s-a tipărit această carte. Din păcate, singurele exemplare rămase erau doar două: unul la o mănăstire din Alep, iar al doilea era la Biblioteca Academiei Române din București. Năstrușnicia consta în faptul că ucrainenii, cu un probabil ajutor din interiorul Bibliotecii Academiei, doreau să „subtilizeze” acest exemplar pentru sume infime, între 10.000 și 20.000 de euro. Odată ce mi-au ajuns la ureche aceste rumori, la recomandarea unui academician român cu suflet mare, m-am dus să consult Biblioteca Academiei române. Timp de trei zile am căutat Biblia lui Mazzepa în secția de cărți străine, negăsind-o apoi la secția de documente străine, iar după trei zile am găsit-o, în cele din urmă, ascunsă în secția de documente vechi românești. Pesemne că cineva o plasase intenționat într-un loc unde nu putea fi găsită.

O doamnă inimoasă mi-a adus în cele din urmă, Biblia lui Mazzepa și a depus-o delicat pe o masă de lectură. În mâinile ei înmănușate, coperta grofată din piele de Cordoba arăta ca o bijuterie minunată. Pentru a putea cerceta cartea am primit, la rândul meu, o pereche de mănuși din bumbac. Pe partea interioară a primei coperti era lipită o foaie galbenă, împăturită, cu scriitura clasică a vremii, care conținea actul de vânzare-cumpărare al cărții, în care vânzătorul era, după câte îmi aduc aminte, unul dintre generalii Armatei Române din acel timp, generalul Papazoglu și lista celor 14 oameni, printre care și câțiva arabi, care au consultat, în peste 100 de ani, această carte. Probabil că soarta acestei Biblii ar fi fost cea dorită de ucrainenii și nimeni nu i-ar fi observat lipsa încă 20-30 de ani dacă această subtilă tranzacție ar fi fost făcută. Am făcut o fotografie, cu ajutorul telefonului mobil, și am transmis-o ucrainenilor, explicându-le în subtext, într-un atașament, că Biblia lui Mazzepa este în mâini bune și că va rămâne pentru totdeauna în inventarul Academiei Române și că, având aprobările necesare, o pot studia în sălile de lectură ale sus-numitei instituții. Cu aceeași delicatețe, le-am explicat că această Biblie face parte din patrimoniul național al României și așa va și rămâne. Pentru prima oară, mi-am dat seama că ar trebui să prețuim mai mult comorile pe care le avem în România și am sugerat că o mai bună securizare a acestor documente ar fi de dorit.

Între timp, membrii Fundației, colectivul Palatului Culturii și Seminarul de arheologie al Universității Iași au lucrat pe rupe împreună cu domnul profesor Nicolae Ursulescu și directoarea Palatului Culturii, doamna Lăcrămioara Stratulat și echipa ei. În ziua aranjării pieselor în expoziție, reprezentanții Universității, ai Fundației și ai Palatului Culturii au dat o ultimă tușă „profund românească”, „rearanjând” conceptul ucrainian de poziționare a pieselor într-un mod favorabil părții

românești. Oricum, la acel moment, vasele și obiectele culturii Cucuteni din România dădeau forma și culoarea lor deosebită, făcând să pălească decorurile simple și repetabile ale cultura Tripolie. Când am ajuns la Vatican în pre-ziua vernisajului, echipa română era ostenită până la epuizare, dar expoziția în sine părea o minunată bijuterie. Palatul Cancelariei Vaticanului, o clădire sobră din secolul XVI, cu o frumoasă curte interioară situată lângă Piața cu flori (*Piazza dei Fiore*), era luminat *a giorno* și își aștepta oaspeții.

Partea română nu avea, în afară de domnul secretar de stat domnul Demeter Andras, de la Ministerul Culturii, pe nimeni care să reprezinte oficial Guvernul României. Ministrul Culturii de atunci, domnul Adrian Iorgulescu, îl împiedicase pe secretarul general, domnul Virgil Nițulescu să verniseze expoziția. Din partea ucrainenilor erau prezenți cei doi sponsori, domnul Platonov și domnul Taruta, Ministrul Culturii ucrainiene, directorul muzeelor Ucrainei, o mulțime de funcționari ai ambasadei Ucrainei, etc.

Afișul uriaș de la intrarea în expoziție era plin de companii sponsori, oficiali și organizații guvernamentale ale Ucrainei, în partea sa stângă, iar în partea dreaptă, partea românească, erau doar trei instituții inscripționate firav, Ministerul Culturii și Cultelor, fundația „Cucuteni pentru Mileniul III” și Palatul Culturii din Iași, și lăsa impresia că afișul se va apleca spre stânga ucrainiană. Curtea interioară începuse să se umple de televiziuni (italiene și ucrainiene, dar niciuna românească), de oaspeți de la peste 60 de ambasade, de diaspora ucrainiană, de italieni, de personalități de la Ministerul Culturii italian și Ministerul Culturii Vaticanului. Noroc că Fundația plătise un cameraman care, mai târziu, împreună cu Palatul Culturii, au realizat filmul vernisajului. În cele din urmă, după ce am dat nenumărate telefoane în țară, domnul ex-ambasador Turbăceanu a intervenit pe lângă excelența sa, domnul Comănescu, Ministrul de Externe al României, aflat la Bruxelles atunci și, în cele din urmă, excelența sa, ambasadorul Lăzurcă, acompaniat de secretarul Ambasadei române la Vatican, domnul Bleoca, și-au făcut apariția, destul de supărați de deranj. Domnul Bleoca s-a apropiat de grupul nostru spunând: „*Dacă nu telefonați cu insistență dumneavoastră, noi nici nu trebuia să venim la acest vernisaj*”. I-am răspuns destul de sec: „*Atunci nici nu trebuia să veniți!*”, dar mai târziu am găsit răspunsul comportamentului său și am învățat să nu-mi bag nasul în știința *diplomaticească*: izbucniseră deja tensiunile Canalului Bistroe și Insulei Șerpilor.

Probabil de atâta tensiune, excelența sa, domnul ambasador Lăzurcă a tras și un pui mic de somn la conferința de presă. În timpul conferinței de presă, am încercat să destind puțin atmosfera ce domnea în Italia în acel timp, din cauza întâmplării nefericite cu un conațional de-al nostru, de etnie romă, Mailat. Am mulțumit Vaticanului pentru primirea făcută expoziției noastre și am mulțumit italienilor pentru că au ocupat Dacia acum 2000 de ani. În glumă, am spus că ar trebui să ne mulțumească și ei nouă pentru că i-am neolitizat acum 7000 de ani. Întreaga asistență a izbucnit în hohote de râs și, pentru prima oară, a zâmbit chiar și ambasadoarea Ucrainei la Vatican, doamna Ijevkaia.

Cei doi sponsori ucrainieni, domnul Platonov și Taruta, au descins în model țarist din SUV-uri uriașe negre și, împreună cu gărzile de corp, au blocat o jumătate din curtea interioară, semn că vernisajul putea începe. După discursurile obișnuite ale Ministrului Culturii Vaticanului, al Ucrainei și al Secretarului de Stat al Ministerului Culturii român, doamna Lăcrămioara Stratulat a îndreptat spre intrarea expoziției grupul oficial și cei trei reprezentanți ai țărilor participante au tăiat panglica formată de benzile steagurilor celor trei țări. Între timp s-a citit telegrama de bun venit la această expoziție a Președintelui Ucrainei, domnul Iuscenko. Înăuntrul, ucrainenii încercau încă o dată să ne tragă o clapă mediatică: formaseră un batalion de primire și vizitare a expoziției, vorbitori de limba italiană. Era ultimul lucru la care nu ne gândisem! Echipa română, istovită, se ocupa de vizitatorii din curtea expoziției și de aranjarea ultimelor detalii pentru banchetul ce urma. În fața unei situații limită ca aceasta, cu disperare și tupeu, am preluat cu vestita tradiție a „delicateței românești”, prezentarea expoziției în limba franceză (ca prin miracol mi-am amintit că limba oficială a Vaticanului este franceza și nu italiana). Partea ucrainiană s-a blocat literalmente, mai ales că ambasadoarea Ijevkaia, singura vorbitoare de franceză, lipsea din decor. Cu blândețe, am dirijat fluxul de vizitatori, vorbindu-le când în franceză, când în engleză, spre exponatele deosebite din România și după cam 50 de minute am reușit să conversez cu cele 3 valuri succesive de vizitatori. „Prinții bisericii”, monsegnorii și vizitatorii erau mirați de minunile neștiute ale acestui teritoriu din est, *limes*-ul roman de altă dată.

Teoretic vorbind, la această expoziție, România a strălucit. Spre marea mea dezamăgire, cele șase televiziuni ucrainiene își făceau treaba, interviewau, filmau în delir, iar a doua zi, pe primele pagini ale ziarelor din Ucraina trona expoziția de la Vatican, iar televiziunile lor erau în extaz. Televiziunile italiene și Euronews, la fel. Noi, românii, „copiii nimănui” și „proștii satului” nu aveam nici un reporter de la nici o televiziune privată sau publică din România, în afara cameramanului plătit de

Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”, iar ziarele românești nu au acordat mai mult de 5 cm² acestui eveniment. Sărmanul Mircea Eliade cred că se răsucea în mormânt! În anii antebelici scrisese că atunci când protoistoria va fi la modă, România va sta cu fruntea sus în fața oricărui popor pentru că avem un neolitic minunat.

Mediatic vorbind, ca de obicei, România stătea la Vatican cu fruntea sus, dar cu fața la perete, ocolindu-și încă o dată momentele în care putea face istorie. Ne-am îndreptat cu toții la etajul Palatului Cancelariei, spre sala în care trebuia să se desfășoare banchetul. Oboseala se vedea pe fețele tuturor. Grupul ucrainian s-a separat rapid în două: sponsorii s-au retras cu grupul de „elită” ucrainian într-o sală laterală și și-au lăsat „slujbașii executanți” deoparte: ambasadoarea, directorul muzeelor, etc în Sala Mare. Team-ul românesc, parcă victorios, s-a așezat *in corpore* pe banchetele cele mai înalte ale sălii, într-un grup compact și vesel.

Partea românească a adus Corala Conservatorului de la Iași, care ne-a încântat cu muzică medievală, frumos îmbrăcați în costume de epocă. Aplauzele au umplut de multe ori sala. I-au urmat ucrainenii cu un trist quartet de coarde, neascultat aproape de nimeni. Până în acea clipă m-am temut că ne vor lua fața cu vestitele lor coruri ucrainiene. Partea română și-a mai gustat încă o dată victoria când directorul Muzeelor Ucrainei, domnul Krolevets, a venit la echipa românească dorind să ciocnească un pahar de șampanie cu noi, zicând: „*Voi, românii, în această expoziție păreți niște oligarhi*”. Sensul adevărat al cuvintelor sale nu l-am înțeles nici până acum. Am cerut din depozit 20 de volume ale expoziției și m-am îndreptat direct spre camera unde sponsorii ucrainieni, sumbrii la față, sărbătoreau cu anturajul lor și le-am oferit, din partea României, cadou, aceste volume. Fețele lor s-au destins pentru o clipă și au mulțumit politicos. Gheața fusese spartă și am revenit cu toții în Sala Mare a banchetului. Domnul Krolevets, în schimbul a două cataloage, a îndepărtat quartetul de coarde ucrainian și am putut proiecta în liniște și în premieră filmul Fundației, „*Build to burn*”, despre arderea caselor de tip cucutenian. După câțva timp, am părăsit expoziția și la ora două noaptea, în *Piazza dei Fiore*, la terasa ultimului restaurant deschis încă, am băut un pahar de vin, obosit la limită, dar cu încă un vis împlinit. Un grup de lăutari, țigani români, cântau lângă masa noastră. Le-am dat câțiva euro și mi-au mulțumit: „*Merci conașule, se vede că ești d’al nostru!*”.

Povestea acestei expoziții este doar o simplă vedere personală și se referă la lucrurile pe care eu le-am văzut, le-am simțit și le-am înfăptuit. În sine, întreaga realizare a acestui eveniment deosebit reprezintă munca a zeci de oameni care au trudit din greu și ale căror nume nu le-am menționat, nu din lipsă de respect, ci din lipsă de informații și pentru aceasta îmi cer scuze. Importanța mea și a Fundației „Cucuteni pentru Mileniul III” a fost minoră și poate, mai mult, a constituit un declanșator și inițiator în acest context. Ca de obicei, zidirea unei asemenea expoziții depinde foarte mult de toți oamenii care și-au depus energia, mintea și dedicația pentru ca această cultură Cucuteni să fie prețuită și cunoscută, și ca România să poată fi prețuită la valoarea ei adevărată.

Expoziția de la Vatican o doream ca începutul unui lung șir de expoziții cu sau fără ucrainieni. Am reușit cu ajutorul arheologului Valentin Dergaciov să aducem și o fundație americană interesată de neolitic. Ei doreau o expoziție a neoliticului românesc la New York, în muzeul fundației lor. Mi-am făcut datoria de onoare și i-am ajutat să viziteze principalele muzee din România care dețineau piese neolitice. Clasic pentru atitudinea noastră românească, fiecare director de muzeu căuta să tragă spuză pe turta lui, căutând să ia conducerea acestui eveniment, neînțelegând ansamblul. În cele din urmă i-am dus la Muzeului Național de Istorie a României și dintr-o „greșeală de strategie” a Muzeului au fost incluse piese neolitice atât din România cât și din Bulgaria. Piese neolitice din Bulgaria în mare parte erau din aur și aceasta a răpit din frumusețea pieselor ceramice cucuteniene și gumelnițene din România.

De altfel, fundația americană avea un concept puțin cam forțat feminist și tematica expoziției a fost impusă, de data aceasta, de către partea americană. În virtutea principiului „*cine plătește, comandă*”, Muzeul Național de Istorie a României a acceptat conceptul și expoziția a devenit un fel de film în care cailor erau românești și actorii erau americani.

Muzeul Național de Istorie a României care se erija în „*Alma Mater*” a tuturor expozițiilor românești de peste hotare, a livrat marfa, supus unui concept neocolonialist arheologic american. După New York, expoziția a continuat în Anglia și apoi în Grecia. În Grecia mesajul expoziției a fost diluat, exponatele fiind prezentate printre piesele neolitice și ale civilizației cicladică grecești. În cele din urmă, nimeni nu mai știa ce e grecesc, bulgăresc sau românesc dacă nu citea cu atenție

etichetele. Condițiile improprie de transport și de manipulare au făcut ca unele dintre piesele arheologice să se întoarcă în România într-o stare jalnică.

Ucrainenii și-au urmat calea singuri, expunând în Canada, la Royal Ontario Museum și, în cele din urmă, la Expoziția Internațională de la Beijing, unde jumătate din pavilionul ucrainian a fost decorat cu vase Tripolie. Fapt notabil și în Canada și la Beijing este, de data aceasta, că ucrainenii au schimbat macazul și au conlucrat cu arheologii oficiali, iar piesele prezentate au fost cele din colecția oficială a Muzeului Național ucrainian iar transportul pieselor a fost în deplin respect al regulilor naționale ale patrimoniului. Succesul de la Beijing a fost enorm. Beneficiul de țară obținut de Ucraina, cu cele câteva milioane de vizitatori în câteva săptămâni, a fost notabil (numărul vizitatorilor ce au privit piesele Tripolie în pavilionul ucrainian a depășit de 100 de ori totalul vizitatorilor de la expozițiile românești neolitice de la Olten, Vatican, New York, Oxford și Atena).

În acea perioadă, cu o lună înainte de Expoziția Națională de la Beijing, Fundația a fost chemată la Ministerul de Externe pentru a crea, în pavilionul României (care avea forma unui uriaș măr verde), un mic colț Cucuteni. Mini-expoziția presupunea un număr de 10-12 vase de elită, expuse în nișele unui zid despărțitor, și două ecrane LCD care ar fi rulat în paralel imagini despre cultura Yang Shao (neoliticul chinezesc) și pe celălalt ecran, informații și clipuri despre cultura Cucuteni.

La sugestia excelenței sale, ambasadorul Chinei, am fi avut un specialist român în cultura Cucuteni (domnul Dan Monah) și un specialist chinez în neolitic. Cei doi trebuiau să țină conferințe inaugurale în dialog, despre cele două culturi (de ziua națională a Chinei, excelența sa, ambasadorul chinez la București a ținut un mic discurs la Ateneul Român despre lucrurile care ne unesc și a rostit cu mândrie că acestea sunt culturile Cucuteni și Yang Shao). Pregătisem mica expoziție pentru Beijing împreună cu Palatul Culturii din Iași și eram gata, cu expoziția împachetată. Aș fi asigurat din partea Fundației plata asigurării și a transportului. Funcționarul Ministerului de Externe român mi-a promis că de îndată ce ajunge la Beijing va demara amenajarea și transportul pieselor, lucru ce nu s-a întâmplat niciodată. Domnia sa a dispărut în ceața chinezească și o altă ocazie rarisimă a fost ratată de către România. Totuși, clipul de prezentare a României a conținut, din cele patru minute și jumătate, părți din filmul Fundației, „*Nepoții lui Adam*”. Scorul a fost Ucraina-România de 10 la 0.

Din păcate, arheopolitica românească fără un proiect coerent ne va face să pierdem și alte ocazii din nepăsare, egoism și ignoranță. Lumina care ar trebui să ne pună în valoare ca țară și ca depozitar al acestor bogății este trimisă sub obroc! Astfel, pe termen lung, vom rămâne o mică lumânare cu raze palide între Occident și Orient, nebăgați în seamă și neînsemnați.

◆ Mulțumiri

Mulțumiri deosebite monseignior-ului XYZ, mare iubitor al României și fan Cucuteni. Mulțumiri deosebite pentru munca extraordinară doamnei director Lăcrămioara Stratulat și colectivului Palatului Culturii Iași (Senica Țurcanu, Adriana Moglan, Tamilia Marin, Arina Hușleag, Lucian Calancea). Munca intensă și detaliile duse la perfecțiune de doamna Lăcrămioara Stratulat au făcut ca această expoziție să strălucească.

Mulțumiri deosebite domnului Dan Monah pentru opoziția continuă, care ne-a făcut să ne îndârjim în realizarea acestei expoziții.

Mii de mulțumiri muzeelor din Moldova românească și Republica Moldova, care au oferit cu generozitate cele mai frumoase din piesele lor.

Mulțumiri deosebite Seminarului de arheologie al U.I.A.C. pentru piesele oferite, clasificarea obiectelor și munca de organizare a expoziției la Vatican (Nicolae Ursulescu, Măriuca Vornicu, Loredana Solcanu și Felix Tencariu).

Mulțumiri Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău reprezentat prin Lăcrămioara-Elena Istina.

Mulțumesc celor care au avut contribuții prin redactarea fișelor de obiect, traducerea catalogului, realizarea clasării obiectelor care au mers în expoziție etc.: Loredana Solcan (Fundația „Cucuteni pentru Mileniul III”), Cătălin Hriban și Coralia Costăș (Complexul Muzeal Național Moldova Iași), Ciprian Lazanu (Muzeul de Istorie din Vaslui), Aurel Melniciuc și Maria Diaconescu (Muzeul de Istorie Botoșani), Constantin Preoteasa (Muzeul de Istorie Piatra Neamț), Ioan Mareș (Complexul Muzeal Bucovina din Suceava), Sandor Sztancsuj (Muzeul Național Secuiesc), Veaceslav Bichbaev (Muzeul Național de Istorie a Moldovei).

Mulțumiri adânci domnului Valentin Dergaciov pentru excelentele scrieri și prezentări din catalogul expoziției. Mulțumiri domnului secretar general, Virgil Nițulescu și Ministerului Culturii pentru fondurile și sprijinul acordate acestei expoziții.

Mulțumiri aduse domnului ambasador Turbăceanu pentru intervenția sa pe lângă Ministrul de Externe al României, care ne-a asigurat prezența, în ultimele minute, a ambasadorului român la Vatican, la acest vernisaj.

Mulțumesc domnișoarei Alice Mirela Stan pentru sprijinul psihologic și pentru atenția acordată detaliilor vernisajului.

Mulțumiri domnului ambasador Lăzarcă și secretarului 1 al ambasadei României la Vatican, domnul Bleoca pentru sprijinul parțial acordat și, în cele din urmă, pentru prezența lor la vernisaj.

Mulțumiri deosebite companiei *Artex* și directorului său, domnul Vișan pentru reconstituirile de excepție făcute în interiorul expoziției.

Mulțumiri domnișoarei Ioana Robu de la Ministerul Culturii român, fără de care hățușul birocratic al organizării acestei expoziții nu ar fi fost deslușit nici astăzi.

Mulțumiri doamnei profesor Silvia Marinescu Bîlcu pentru susținerea continuă pe care mi-a oferit-o în acești ani, cu umor și încrâncenare.

Mulțumiri deosebite părintelui Eugen care și-a sacrificat doi ani din viață și poate și cariera sa ecleziastică, ajutând ca această expoziție să poată avea loc.

Mulțumesc sincer domnului academiian, profesor doctor Răzvan Theodorescu pentru sprijinul acordat acestui demers.

Mulțumesc părinților mei care m-au învățat că nu se poate „nu există”.

◆ **Post Scriptum**

Înainte de publicare am recitit, pentru a nu știu câta oară, articolul în fața colaboratoarei mele și directoarea Fundației (Ioana Robu). Remarca ei a fost simplă și brutală: *„Articolul tău are o conotație agresivă de parcă ar fi fost nu o colaborare, ci un conflict și o concurență între tine și ucrainenii!”*.

Mi-am dat seama că afirmația ei era perfect valabilă.

Retrospectiv, toată această „aventură”, în condițiile date de atunci, a fost într-adevăr concurențială și conflictuală. Partea ucrainiană, în acel timp, nu era reprezentată oficial de Ucraina ci de doi oameni de afaceri și de Fundația Platar în care prevala imaginea lor proprie și a colecției lor, pe când noi, apăram interesele României și cultura Cucuteni.

Contextul acesta a luat sfârșit în urma expoziției ucrainiene de la Varșovia. După aceasta, Ucraina a schimbat total contextul expozițional (Canada și China), respectând regulile internaționale ale patrimoniului.

Foto 1. Afişul expoziției.
The poster of the exhibition.

Foto 2. Romeo Dumitrescu în fața afișului de la intrarea în expoziție.
Romeo Dumitrescu in the front of the entrance in exhibition.

Foto 3. Romeo Dumitrescu, Nykola Platonov, Anatoly Gaydamac, Serghy Krolevets.

Foto 4. Tetyana Ijhevska, Nykola Platonov, Serghy Krolevets.

Foto 5. Nykola Platonov, Tetyana Ijhevskaja, Romeo Dumitrescu, Virgil Taruta.

Foto 6. Marius Lăzurcă și Romeo Dumitrescu.
Marius Lăzurcă and Romeo Dumitrescu.

Foto 7. Monseignor alături de ministrul culturii din Vatican și un arheolog italian.
Monsignor with the Ministry of Culture of Vatican and an Italian archaeologist.

Foto 8. Inaugurarea expoziției.
The exhibition inauguration.

Foto 9. Lăcrămioara Stratulat la vernisajul expoziției.
Lăcrămioara Stratulat at the exhibition vernishing.

Foto 10. Imagine din expoziție.
Image from exhibition.

O expoziție la Vatican (2008)

Foto 11. Imagine din expoziție.
Image from exhibition.

Foto 12. Conferința de presă.
Press conference.

Foto 13. Conferința de presă.
Press conference.

Foto 14. Echipa din România.
The team from Romania.

ARHEOLOGIE ȘI (MICRO)POLITICĂ

An exhibition at Vatican (2008)

Romeo DUMITRESCU*

◆ You may probably wonder what Vatican, Bucharest, Kishinev and Kiev can possibly have in common? The simplest answer would be: many delicate and rather complicate issues. Only once in their existence - for a month in 2008 - they had something in common, namely, to collect and share items belonging to the Cucuteni-Trypillia Civilization. This happened not in some ordinary place but in one of the most famous and visited sites in the world, the core of Christianity, Vatican.

If we were to put it briefly and bluntly, we would describe it this way:

Discussions, negotiations and arrangements, from Moment Zero to the opening of the exhibition: 5 years.

Exhibition visiting days: 21.

Visitors: 15,000 people, that is more than 700 people a day.

Total costs for all the 4 countries organizing the exhibition: approximately €1.5 million.

Cost of exhibition catalogue: over €50,000.

The stunning result of this venture was that many years ago, the Western world had the chance to see but once more after the exhibition in Salonika that beyond the former *Iron Curtain* there was something more than the evils they had been used to.

From the profitability point of view, everything was an utter disaster: the visitors' admission was free and most of the catalogues were offered to media institutions, TV, press and specialists. The incomes resulting from the sale of this catalogue covered only one third of the initial investment of €50,000, but what happened afterwards and the echo of this exhibition triggered an exhibition calendar in the following years, in New York, Cambridge and Athens (custodian: the archaeologist Dragomir Popovici from the Romanian National Museum of History) and the price of the catalogue went up to over \$300 on the Amazon and E-bay. Nevertheless, the fully-prepared, ready-to-be-visited exhibition hid a huge amount of details, efforts and even sacrifices unsuspected by the thousands of its visitors.

There is usually a 'zero' moment which always stems from haphazard, circumstance and miracle. In 2003, the archaeologists of the relatively 'new' state of the Ukraine invited the Romanian and other foreign Neolithicians to the first 'International Congress of the Trypillia Culture', held in Kiev. By courtesy of the researcher Dan Monah, I also participated in this event as a guest. Actually, my experience with the Ukraine, generally speaking, was disastrous, on account of two poor previous voyages, (the former to Izmail, which ended up in an accident caused by a Volga which destroyed my car and nearly killed me, followed by the Kafkaian Ukrainian police procedures and the latter to Cernautzi, where, most of the time, I stayed in the hotel - with Lenin's statue in front of it - listening to howls and shotguns and being attacked by rackets on the highway by night. This time, I had learned my lesson and so I hired two Ukrainian bodyguards and an armed driver, who unravelled to us the ways through Kiev safely.

In the morning of the congress we were taken over from the hotel – naturally called "The Ukraine" – and led to the Congress Hall of the Palace of Sports in Kiev, in a huge room with obsolete furnishings, occupied by some 150 people, among which the only 'internationals' were a lady

* The Foundation "Cucuteni Pentru Mileniul III" (*Cucuteni for the 3^d Millennium*); romeo.dumitrescu@gmail.com

archaeologist from Bulgaria, an Italian researcher, Mr. Dan Monah and, quite peripherally, I the undersigned. If we were to consider the fact that the researchers were from different states, ex-republics of the late Soviet Union, we might kindly call it an 'international' congress. As there was no interpreter, I hardly understood anything, but we were amazed by the Leninist and ceremonial-Slavic style of every presentation. Everything seemed to come from distant, past times.

Judging by the projected slides and the too mathematical charts, the archaeologists appeared to be passionate and articulate. Later on, I found out that the Ukrainian neo-ultranationalism and two affluent 'supporters', along with the current president Viktor Iuscenko, offered financial and ideological support in order to gild the identity of the new state of the Ukraine, by promoting the Trypillia culture. Unfortunately, the pottery discovered in Ukraine belonging to Trypillia culture were mostly coming from Northern Bukovina – a former territory of the Great Romania, formerly under Austro-Hungarian occupation - most of them from the famous site of Sipenitz. When forced patriotism, politics and money meet together, one may fear the result: archaeological politics, generically called 'Archaeo-politics', which fallen into evil hands, may cause a disaster. The two passionate financial supporters of the project, Mr. Taruta and Mr. Platonov, redoubtable businessmen, otherwise nice, had managed to gather a sort of 'personal' exhibition, via more or less orthodox ways, made up of Trypillian pottery and objects, while the Ukrainian political leadership generously placed at the disposal of the Platar Foundation (an acronym of the two businessmen's names) the building of the old arsenal in Kiev to be used as a Museum.

In order to be displayed outside the Ukraine, all these Trypillian items were transported in diplomatic suitcase, infringing and bypassing the patrimony international laws. It was this way that the Ukrainians made their exhibitions in Warsaw and Vatican. Following the Warsaw exhibition, an international press scandal provoked by the Ukraine's Academy of Sciences burst out, related to the breaching of patrimony laws and any further association with the Ukrainians could have cast a shadow on our exhibition at Vatican.

Actually, under these serious circumstances, the Ministry for Foreign Affairs showed both oral and written reluctance to our co-participation in the exhibition at Vatican in connection with such practices of the Ukrainians. During the Kiev Congress in 2003, in the reception hall of the Room of Sports, there were a few scores of Trypillian items on display, belonging to the Platar collection; when seeing them, the archaeologist Dan Monah, with his subtle sense of humour, classified some as uncertain and devoid of scientific value, as they had been detached from the archaeological context due to their 'collecting' and far-fetched 'periegesis' by some amateur smugglers, local Ukrainian counterfeiters.

Towards the end of the congress, I had the chance to present a documentary about Cucuteni (made together with the National Cinematographic Centre and the Foundation 'Cucuteni for the Third Millennium' – *Adam's Grandchildren*), which led to a little happy event. During the reception following the congress, a tall handsome young man, watched by fully armed bodyguards, approached us, introducing himself as one of the sponsors' son, namely Platonov junior, and invited us to accompany him to his father's house. Mr. Dan Monah, I and the two bodyguards were surrounded by the young Platonov's SUV cars and arrived in front of an old building, Victoria-style (a new type of Stalinist architecture, resembling the former 'Scanteia House' in Bucharest), located near the building of the Ukrainian government. After they had checked us to the skin and disarmed our bodyguards, we were taken to one of the building's floors and we landed into a paradise of Antiquity collectors, a pinacoteca that could stir the envy of any museum in the world.

Mr. Platonov Senior was ruling over all these treasures as a Russian 'little father.' At that time, he was severely ill and immobilised in a wheelchair, pampered like a child by many people who showed him great respect. Unfortunately, he died two years later. After tea and polite exchanges, we discussed a little about the film, about Trypillia and a future possible collaboration. As an engineer expert in the Black Sea geology (he had recently worked with various American research companies, by the Crimean shore), Mr. Platonov senior admitted that the theory of the Foundation's film, *Adam's Grandchildren* (the disappearance of the Cucuteni civilization as a result of the Biblical flood), was quite believable since, geologically speaking, thousands of years ago the Black Sea had previously been a freshwater lake invaded later by the salt waters of the Mediterranean Sea through the straits of Bosphorus and Dardanelles.

He suggested establishing a Neolithic research centre of the Black Sea bordering countries, which should mandatorily include Turkey, Bulgaria, Romania and the Republic of Moldova, and that a first meeting should take place in Bucharest a few months later. The 'pearl' of the discussion turned up at the end as he proposed a joint exhibition – Cucuteni and Trypillia – at Vatican and Beijing the

following year. He seemed rather determined as he explained to us that they were going to do this with or without us, anyway.

I deemed this idea to be dangerous for us, the Romanians, who in the past years were indulging in self-gratifying attitudes, blind, dumb and deaf to the Cucuteni civilization, our last exhibition in Salonika dating back some time before the year 2000. Due to some problems we had then with the Romanian Ministry of Culture and the Greek state, the exhibition was a media disaster, saved only by the excellent catalogue of the event.

From that moment on, the countdown for the Vatican exhibition started and I could call this moment: '*Moment Zero*'. The congress ended in a universal 'grey' attitude that is, the state official archaeology demonstrated on the ground floor of the building against the 'private' arrangement of the Trypillia Congress (the Ukrainian Academy and University versus the Taruta-Platonov Foundation and the illuminati surrounding them). There, it was also reconfirmed to me that archaeologists' favourite drinks are brandy and vodka, that any archaeologist in the world would challenge any other archaeologist and, furthermore, would beat him up if needs be! After visiting the Pechersk Lavra (Kiev Monastery of Caves) and the Literature-Memorial Museum to Mikhail Bulgakov - author of *The Master and Margarita*, Mr. Monah's favourite novel – we returned to Romania, safe and sound.

From here, we swiftly activated the contacts between the Foundation and the Vatican Ministry of Culture. It was a Sisyphean work, since Vatican is a well-established institution, with over 500-year experience in museums, while I, a novice in everything, was pushing my luck. I hence sent a decent request to the Management of the Vatican Museums to hold an exhibition in the 'temporary exhibition hall' on a peri-religious topic which would turn into ridicule my enthusiastic venture. As we took the Flood as the reason for the disappearance of the Cucuteni civilization and put forth the Theory of the 21 figurines as a practical illustration of the Biblical mandate – 'Be fruitful and multiply!' – the official answer was brief and stern: '*Unfortunately we cannot do it this year, because we are celebrating the 500th anniversary of the first exhibition at Vatican and for the time being all the museums are scheduled for other exhibitions in the coming years.*' Another paragraph of the letter mentioned that the Vatican Museums were actually specialized in the Middle-Ages and the Renaissance and they had no expert in the Neolithic Age or any expertise in that historical period. Unofficially, the refusal was based on three clear reasons which were also written in the internal notes going around in Vatican:

- 1) The theory of the Flood as the end of that world is childish!
- 2) The figurines and the hypothesis that the 21 figurines could be related to fertility are inadequate for an exhibition at Vatican (fortunately, the hypothesis was accepted and published a few years later in the British Archaeological Reports -B.A.R, following a presentation made at the Congress on the Neolithic Age in Lisbon, in 2006).
- 3) The 'commercial success' of this exhibition would presumably be insignificant in comparison with other exhibitions made in the Vatican Museums.

Signed Monsignor XXX

◆ The answer was bitterly disappointing to me! I was thinking that such an exhibition offer could not possibly be turned down! A few months later, I returned to Vatican with a new request and a rephrasing of the exhibition topic better suited, I thought, to the Vatican Museums' style. At the same time, an unexpected help came from the new Manager of the 'Moldavia' National Museum Complex of Iași – known to the public as the Palace of Culture of Iași – Professor Lăcrămioara Stratulat. With the aid of her relationships and my old connections in Vatican, I managed to pay a first visit there and have a face-to-face conversation with the Director of the Vatican Museums. In the temporary exhibition halls there was an exhibition on display about the impact of the famous ancient statue 'Laocoon and his sons' on art (graphic design, sculpture, painting). The exhibition was almost perfect in all details, with a single shortcoming: El Greco's painting 'Laocoon' was missing, because the legal owners refused to lend it to Vatican. I was stunned at learning the cost of arranging, insurance and transport fees: over €2 million, out of which €300,000 only for the arrangement of this exhibition.

Hinting at our possible exhibition on Cucuteni at Vatican, I tried to explain to the Director of the Vatican Museums that, out of financial reasons, we were going to take the arrangement of the exhibition upon ourselves. The Vatican was usually extremely selective and sensitive towards certain companies which tackled the arrangement of exhibitions in their museums. We were also turned down on this account. The Polish pope was severely ill and had he lived, it would have been probably much

easier for us. He was particularly sensitive and receptive to the ex-communist countries and especially to Romania (because around World War II, the Polish Treasury had crossed Romania via Constantza, in discretion, reaching England and thousands of Polish refugees had been received with open arms in Romania.) Then I found out, from several monsignors, that another request for a Neolithic exhibition –Trypillia – made by the Ukrainians, was on the desk of the Director of the Vatican Museum. This request had also been blocked, as by miracle, on account of the Romanian request made by the Foundation a while ago. Vatican's subtle suggestion, revealing a Jesuit mindset, was that it was high time we came to peace with the Ukrainians on this issue, and thus we could possibly open a Cucuteni-Trypillia exhibition in the not so distant future, but only together with the Republic of Moldova and the Ukraine. The translation in plain Romanian was: *'The Vatican cannot discriminate against different peoples!'* In a way, the chronology of events helped us.

At the International Congress *'Cucuteni - 120 Years of Research: A Summing-up'* this time a really international congress held in Piatra Neamț – where we met again the official archaeologists of the Republic of Moldova and Ukraine, things evolved differently. After a successful experiment of burning down some Cucuteni-like houses (near the museum which shelters a Dacian tumulus on its site) run by the 'Cucuteni for the Third Millennium' Foundation, assisted by the Seminar on Ancient History and Archaeology of the University of Iași, in the presence of more than 60 archaeologists from several countries, we managed - tamed by the cold weather and a good dinner – to conclude the so-called 'Piatra Neamț Pact', where Romanians, Ukrainians and archaeologists from the Republic of Moldova 'clinched the deal' and admitted once more in 7,000 years' time, that Cucuteni and Trypillia was more or less the same civilization (despite some minor verbal oppositions on the part of Dan Monah). With a fresh new portfolio, I went to Vatican again; but for the third time, the request for the Cucuteni Romanian exhibition was rejected. I was once more disappointed and completely baffled.

As 'what goes around comes around', the Director of the Vatican Museums was replaced by a very special lady, an iron hand. Within a few months since my last visit to Vatican, when it seemed there was no hope left, the miracle happened and, you will hardly believe it, on the Ukrainian side. Steady and industrious as the Ukrainians are, they obtained another room for the future Cucuteni-Trypillia exhibition, under the two following conditions imposed by the Vatican:

1. The Cucuteni- Trypillia exhibition would not be held in the temporary exhibition hall, but in the Vatican old Palace of Chancellery, a building in *Piazza dei Fiore*.
2. The exhibition could only take place in the joint presence of the civilization called from then on 'Cucuteni-Trypillia' and through the joint participation of museums of Romania, the Ukraine and the Republic of Moldova.

The exhibition was scheduled in September 2008, the arrangement costs had to be paid to the company indicated by the Vatican and the rental of the Palace of Chancellery which amounted to around €40,000 for the three weeks the exhibition was to be open had to be directly paid to the Vatican Museums. From this moment on, the dream came true but it also turned into an ordeal in the positive meaning of the term. In 2007, we had the first meeting with the representatives of Vatican Museums. It was then that I had the rare opportunity to visit the hidden side of the *Eternal City*.

Monsignor XYZ, a great lover of Romania, saw me through the Vatican's gardens, an imperial garden flanked by the crowns of sea pines, full of villas and statues erected by the 'great papal families' between the 14th and the 17th centuries. These were Popes' favourite spots for daily recollection. I drank water from the Pope's private fountain in the hall of the entrance to his private apartment and I partially visited the Library of the Secretariat, wrongly named the Secret Library of Vatican. I had the pleasure to speak to one of the Library custodians, a Romanian brought up in Argentina who had never visited Romania. He was complaining that since the invention of the typewriter and carbon paper and especially of the computer and printer, the Library had become too small. If the documents issued by the 18th -century Popes were crammed in a few trunks, those belonging to Pope Paul II filled a few rooms which, at that, were to be opened only 50 years later according to the Vatican rules. At the entrance to the archives - less accessible than Fort Knox - an important announcement was posted: *'Whoever enters this building with open fire or smokes inside, will be immediately and forever denied access.'*

The part of library concerning Romania covered a few square metres and had last been studied by the Romanian specialists in the 1970s. I was surprised by the subtle and comprehensive remark of the custodian: *'It seems that we know a lot about you, the Romanians, more than you know yourselves.'* As a consequence, he visited me in my *extra-muros* hotel of the Vatican at one o'clock a.m.; he was holding a stack of copy reports from some Catholic priests in Transylvania to the

Catholic Diocese of Szeged, by which the ecclesiastical authority was informed that the Hussites started to get into Transylvania and gain supporters. The answer (translated from Latin by himself) was stern and pragmatic: *'throw them out and shut down their businesses!'*

At the end of my visit to the basement, through which I would have never been able to get - I reached the tower of Pope Gregory (to whom we owe the Gregorian calendar and music). The Vatican, as a good housekeeper, has its own railroad station, with a perfectly polished locomotive, its own garage with its two Popemobiles, its own Postal Office and Mint, and even its own fire brigade; the transit through Vatican is only allowed by permits with green, red or yellow stripes which accurately describe the places you may visit. The Swiss guards dressed in their famous yellow costumes were everywhere, armed not only with halberds but also with shotguns and walkie-talkies. Each time they would greet you in a polite military manner, check your permit and personally see you to your place of destination.

I reached the Vatican's Ministry for Foreign Affairs in a lift which had seen several pontificates, accompanied by a polite and ribboned liftman who led us to the outside terrace, the only semi-official place where one is allowed to smoke within Vatican. On the right hand one could see the large Saint Peter Basilica, right ahead was the plaza filled with people and on the left one could see the Pope's suites (he was receiving the visit of his brother at the time). Monsignor XYZ jokingly remarked: *'From here we can even smell what the Holy Father is eating!'* My youngest son, Alex, was taking pictures like a small Japanese and later on, looking at his pictures he candidly remarked: *'I wouldn't like to have one of these monsignors as an enemy.'*

Once the discussions in the monsignor XYZ's office had ended – after several interruptions by worried monks wearing Franciscan frocks, as the war in Lebanon had burst out and the Vatican was preoccupied with the Catholics' fate in this country - I was not surprised to learn subsequently that the Catholic-Christian side of Beirut had been spared as by miracle) I left through other caves and corridors, reaching directly through a small door the Sistine Chapel (outside, the visitors' line stretched one kilometre far) and arriving again through some intricate ways at the Great Basilica and from there at the Vatican Great Square.

As soon as I returned to Romania I found out that the Republic of Moldova had no money whatsoever for the common expenses, transport and insurance fees (eventually, Romania as a motherland assumed all these expenses). But it was the Ukraine that wanted to lead the arrangement of the entire exhibition, to get the best place in the exhibition room, to have pride of place on the exhibition's posters etc. It seemed as if Romania's wishes didn't count at all! At a crazy pace, we would visit by turns the Republic of Moldova, the Ukraine, Vatican, getting entangled in a huge bureaucratic, autocephalous, bicephalous, tricephalous chaos – where everybody wanted to be the head (but which actually made neither head nor tail) and their vanities collided.

- Who would be the custodian?
- Which museums would lend the items?
- Who was going to draw up and publish the catalogue?
- Who would supervise the whole arrangement activity?
- Who and how would inaugurate the exhibition and a great many number of 'who', 'what' and 'when'.

The conflict was quickly settled by the secretary general of the Ministry of Culture, Mr. Virgil Nițulescu, who provided the funds for the exhibition, chose the negotiation and organising committee on the Romanian side and decided that the main organisers should be the Museum of the Palace of Culture and the 'Cucuteni for the Third Millennium' Foundation, on behalf of the Ministry of Culture.

We were dealing with an extremely annoying *casse-tête*: the Republic of Moldova was then at war with Romania and its embassy in Kishinev seemed to be under siege. His Excellency - the ambassador and the clerks of the Romanian embassy were extremely kind and were feverishly toiling for the good image of Romania. Owing to their priceless help, things between Romania and the Republic of Moldova went smoothly, needless to mention that the Director of the National Museum of the Republic of Moldova, the researcher Eugen Sava, a devout pro-Romanian, along with the archaeologist Valentin Dergaciov worked hard and offered the best items in their museums for the exhibition at Vatican! The Ukrainian party, however, self-designated as mastermind, set itself up as a Slavic autocrat trying to patronize us all and downplay our contributions. The heavy artillery was represented by the Ukraine's ambassador at Vatican, a friend of the Iuscenko family, Her Excellency

Mrs. Ijevkaia (whose husband was the ambassador of the Ukraine in Washington), a career diplomat, and by the Director of the Ukrainian Museums, Mr. Krovelets (who was also a career army man).

One could feel the pressure they were trying to exert as they attempted countless times to get rid of us, the Romanians. At a certain point, they were determined to make the exhibition alone, if we hadn't received the funds in time, and they tried to disparage the Romanian team against which they filed a complaint with the Romanian Ministry for Foreign Affairs and the Romanian Ministry of Culture. They went over the top by allying with the Romanian ambassador at Vatican, Mr. Lazurca and the secretary of the Romanian embassy at Vatican, Mr. Bleoca. *In corpore* they were calling the Foundation's and my own removal from the Organising Committee on account of alleged aggressive attitude and lack of diplomacy. Wonderful and constructive like a real 'mason', the Secretary General, Mr. Virgil Nițulescu, found the necessary funds in time for the exhibition and sent to the Embassy of the Ukraine at Vatican the final decision of the Romanian Ministry of Culture which decided not to change the structure of the Romanian Committee organising this exhibition. From that moment on, the Embassy of Romania at Vatican fully withdrew its support and we had to meet the Ukrainians in hotel protocol rooms, a ridiculous and unconvincing attitude considering the elegant old-fashioned Ukrainian protocol, Motherland type.

I managed with difficulty and at the last minute to decide who would be in charge with the exhibition scenography. The Ukrainians already had a rather elaborate concept devised by a great painter, Mr. Anatolie Gaidamak, with whom I got on well from the very first moment and to whom I offered my camera as a token of my full admiration. At the end of a few hours' discussion Mrs. Stratulat and I were convinced that the concept could work, with slight alterations, and we partially accepted the Ukrainian ideas along with Romanian additions (ARTEX, a company headed by Dr. Vișan, specialising in museum exhibitions, worked wonders).

We nevertheless faced the most difficult task back home: the exhibition catalogue which was as important as the exhibition itself was still in drawing-board stage. The exhibition usually goes away but the catalogue remains. We deftly avoided the Ukrainians, who wanted to take control of the catalogue as well. The Ukrainian texts were written by an 'illuminatti' but well-meant archaeologist (in my opinion). The Republic of Moldova firmly decided for the archaeologist Valentin Dergaciov – whose discourse was brilliant but whose Romanian wasn't very good (he mostly published in Russian and the catalogue had to be written in English.) The Romanian section of the catalogue had to be virtually provided by the archaeologist Dan Monah who willingly withdrew a month before the publishing. We were saved by the Professor Nicolae Ursulescu who graciously helped us with a wonderful text, coordinating the whole catalogue and putting in a scientific jargon the cranky doctrinaire story of the Ukrainian 'specialist'.

The work under the pressure of a tight deadline, and the lack of photos from the Ukrainian party overstrained our nerves. The Ukrainians kept blackmailing us with the photos in order to get the best position for their items, a favourable chronology during the exhibition opening, the right-hand side of the poster, the lead of the guiding tour at the opening etc. Upon the visit made to Kiev, I grew to know the Ukrainian party's game. The meeting there had to take place at one of the young Platonov's properties, located in a quite affluent quarter. Before it, we had to visit our embassy for the last details. On the car placed at our disposal by Platonov junior we were warned by Romanian officials not to utter a word, therefore our conversations looked like a pantomime. Honestly, never before had I felt so good in a Romanian embassy! There was a warm atmosphere as the clerks devoted themselves to make things work. But the talks and the final decision were made in the embassy yard in a terrible cold, moist weather. The reason was not that simple: they had had the embassy renovated and our clerks had been stunned by the number of wires and objects found in the building plaster. You can hardly tell the Ukrainian's apart from the Russian's.

Platonov junior was waiting for us in his sober but beautiful walnut panelled office, where Trypillian pots and the volumes published by the Platar Foundation were everywhere on display. We held a moment of silence in the memory of Mr. Platonov senior, who had passed away not long before, then approached the topic of the Vatican exhibition. The Ukrainians shrewdly tried to block the talks; '*We do not understand English*' declared Mr. Krovelets, the Director of the Ukrainian Museums. The Romanian side had brought along a translator for the Russian language. '*We can speak and talk Russian because we have a translator of Russian*', I told them. The reply was stern: '*You know, we officially speak the Ukrainian language and we only write in Ukrainian*,' Mr. Platonov junior asserted. At that moment, Mrs. Lăcrămioara Stratulat, the Director of the Palace of Culture, produced out of the van as if by miracle, a translator for the Ukrainian language whom she had been inspired to bring along with us. From that moment on, the Ukrainians showed their true colours, and started cut-throat

negotiations in a gloomy aggressive way. Due to our steady Romanian stubbornness, we finally managed to get more than we hoped. The catalogue came out in time at a rather high cost which was entirely covered by the 'Cucuteni for the Third Millennium' Foundation.

The Romanian publishing house, headed by Dr. Porfireanu, called its people back from their leave and, in the nick of time, delivered the first copies which were quickly dispatched to Vatican along with the pottery and the exhibition decors. I was surprised when shortly after my return to Romania I received a phone from Monsignor XYZ; he was there and wanted to see me.

I met him in a world-forgotten village, in a tiny Catholic monastery, with only 10 monks left, some of them in their eighties. The tiny and sober monastery had a calm, peaceful atmosphere. The Monsignor, though he had been there for the first time and arrived only a few hours earlier, was addressing them in Latin and Italian in a friendly and familiar way as if he had known them for a lifetime. It was a warm evening, and swarms of mosquitoes were buzzing around us. His eminence, dressed in simple Franciscan habit, kept slapping the mosquitoes stinging his face. As I am acquainted with the Franciscans' love for animals, whom Francisc D'Assisi the patron of the Franciscan order fondly called 'brother Dog', 'brother Horse' etc., I was amused by a Franciscan joke. Seeing him as he was killing mosquitoes, the monks jokingly scolded him: '*Are you killing your brother Mosquito?*' To which he funnily replied: '*I am an only-child and have no brothers!*' His eminence deeply wished to see an Orthodox hierarch, and he managed to do so the following day. He seemed pretty troubled after having the meeting with the high Orthodox prelate. He had been amazed at the vast knowledge of the high Orthodox prelate, his strong personality and charisma. He confessed to me in a stunned voice: '*I think he is going to be the next Patriarch of Romania!*' At the time His Beatitude Theoctist was still living and was in good health.

I told him that this was an open secret but he wasn't aware of the local custom: it was always from the Metropolitan see of that historical region that the new Patriarch came. It was but natural that the Vatican wanted more than a Cucuteni exhibition; in all likelihood, the retrocession of certain churches, the pulling down of the towering building that loomed above St. Joseph cathedral in Bucharest, closer diplomatic relationships with Romania etc. I think the Franciscan patience was compulsory; the Monsignor was attracting all the dogs on the village small roads as they seemed to sense his good soul and smeared his frock with their paws. It was the last time that I saw him; he didn't even attend the opening of the Vatican exhibition.

Owing to the tight relationships with the Ukrainian side, we managed to make a few valuable friends in their group and consequently I was better able to grasp Ukrainians' disposition and wishes about this exhibition at Vatican. One day, a rather important person in this group incidentally let me know that there was a Museum under construction in the memory of Hetman Mazeppa, a famous character in the history of the Ukraine. Like Michael the Brave in Romania, he had been the first ruler to gain the (short-lived) independence of the Ukraine as a state. This character is buried in Romania, at the Church of the New Jerusalem in Brăila (his last wish was to be buried in Jerusalem but his untimely death caught him up in Moldova). The Ukrainian Museum hardly had any original item of that period of history, as the Russians plundered all Mazeppa's lands and even his tomb several times. One Ukrainian clerk had a fancy idea, namely to recover the New Testament of Mazeppa's Bible, printed in Aleppo, Syria around 1700. This was the first translation of the New Testament into Arabic. To our honour, Constantin Brâncoveanu, ruler of Romanian Country and Anthimus of Iberia, a metropolitan of the Orthodox Church, offered the press on which this book was printed. Unfortunately, there were only two copies left: one in a monastery in Aleppo and the other in the Library of the Romanian Academy, in Bucharest. The crazy thing was that the Ukrainians, possibly with some inside help, wanted to lift this copy for an insignificant amount of money, about €10,000 - 20,000. Once I had caught wind of these rumours, I went to visit the Library on the recommendation of a big-hearted Romanian Academician. I had searched for Mazeppa's Bible for three days in the Foreign Books section, then in the foreign documents section, and I finally found it hidden in the Old Romanian documents section. Someone must have intentionally put it in a place hard to discover.

A helpful lady eventually brought me Mazeppa's Bible and delicately placed it on a lecture desk. In her gloved hands the corrugated cover made of Cordoba leather looked like a wonderful jewel. I received a pair of cotton gloves in my turn in order to be able to investigate the book. On the inside of the first cover was stuck a folded yellow sheet, in the characteristic writing of the time: it was the contract of sale of the book, in which the seller was, as far as I remember, one of the Romanian Army generals of the time, the general Papazoglu as well as the list of 14 people, including a few Arabs who had consulted this book in over 100 years. The Bible might have ended up in the hands of Ukrainians, and nobody would have noticed its absence in the next 20-30 years if this

covered transaction had been made. I took a picture with the my mobile phone and sent it to the Ukrainians, explaining to them in an attached text that Mazzepa's Bible was in good hands and would forever remain in the inventory of the Romanian Academy, but they could study it in the lecture rooms of the above-mentioned institution provided they had obtained all the necessary licenses. I went on to explain in the same polite tone that this Bible was part of the Romanian National Patrimony and it would stay that way. For the first time, I realized that we should value more the treasures we have in Romania and I suggested better security measures for these documents.

Meanwhile, the Foundation's members, the staff of the Palace of Culture and the Seminar on Archaeology of the University of Iași were working hard together with Professor Nicolae Ursulescu and the Director of the Palace of Culture, Mrs. Lăcrămioara Stratulat and her team. The day the items were set in the exhibition, representatives of the University, the Foundation and the Palace of Culture gave a last deeply Romanian touch, 'rearranging' the Ukrainian layout of exhibits in a way favourable to the Romanian side. Anyway, at that moment, the pottery and objects belonging to Cucuteni Culture of Romania revealed their special colour and form, outshining the simple repetitive decorations of Trypillian Culture. When I reached Vatican on the opening's eve, the Romanian team was exhausted, but the exhibition itself looked like a wonderful jewel. The Vatican Palace of Chancellery, a sober 16th - century building with a beautiful patio, near the Square of Flowers (*Piazza dei Fiore*), was lit *a giorno* and waiting for its guests.

There were no official representatives of the Romanian Government, with the exception of the secretary of state Demeter Andras, from the Ministry of Culture. The incumbent Minister of Culture, Adrian Iorgulescu, prevented the secretary general Virgil Nițulescu from opening the exhibition. On the Ukrainian side there were the two sponsors, Platonov and Taruta, the Ukrainian Minister of Culture, the Director of the Ukrainian Museums, and a great number of clerks from the Embassy of Ukraine.

The huge poster at the exhibition' entrance was covered on its left-hand side with the names of sponsor companies, official and governmental organisations of Ukraine whereas on the right-hand side, the Romanian one, there were only three institutions thinly inscribed, the Ministry of Culture and Religious Affairs, 'Cucuteni for the Third Millennium' Foundation and the Palace of Culture of Iași, which made the poster look as if it was about to tilt to the Ukrainian left. Into the patio poured the staff of several television stations (Italian and Ukrainian, but not a single Romanian one), guests from over 60 embassies, the Ukrainian Diaspora, Italians and personalities from the Italian Ministry of Culture and the Vatican Ministry of Culture. Luckily, the Foundation had hired a cameraman who, later on, along with the Palace of Culture, made the exhibition opening into film. Lastly, upon making countless calls to Romania, the ex-ambassador Turbăceanu interceded with his Excellency Mr. Comănescu, the Romanian Ministry for Foreign Affairs who was then in Brussels and eventually His Excellency, ambassador Lăzurcă, accompanied by the Secretary of the Romanian Embassy in Vatican, Mr. Bleoca showed up, looking rather disturbed by the intervention. Bleoca approached our group and said: '*If it hadn't been for your calls, we shouldn't be here!*' I answered him back rather coldly: "*Then you shouldn't have come at all!*", but later I found out the reason for his behaviour and learned to mind my own business and not to interfere with the diplomatic affairs anymore; the tensions regarding the Bistroe Channel and the Isle of Snakes had already started.

It was presumably on account of these tensions that His Excellency, ambassador Lăzurcă took a nap during the press conference. As for me, I tried to lighten a bit the tense atmosphere that reigned in Italy, on account of a problem with one of our compatriots of Rroma origin, Mailat. I thanked the Vatican for hosting our exhibition, and thanked the Italians for invading Dacia 2,000 years ago. Jokingly, I said that they should in their turn thank us for Neolithising them 7,000 years ago. The whole audience burst into laughter and, for the first time, even Mrs. Ijevkaia, the ambassador of the Ukraine in Vatican, smiled.

The two Ukrainian sponsors, Platonov and Taruta descended in a tsar-like manner from huge black SUVs, and blocked half of the patio with their bodyguards, which meant that the exhibition could be opened. After the usual discourses of the Vatican and Ukrainian Ministers of Culture and the Secretary of State of the Romanian Ministry of Culture, Mrs. Lăcrămioara Stratulat led the official staff to the exhibition entrance and the three representatives of the participating countries cut the ribbon made in the colours of the three countries' flags. Meanwhile, the Welcome telegram sent by the president of the Ukraine, Mr. Iuscenko, was read. Inside the Ukrainians were trying once more to get the PR upperhand: at the entrance they had prepared a group of Italian-speakers to welcome and guide the visitors. It was the last thing I could have possibly thought of! The exhausted Romanian team was taking care of the visitors in the exhibition's court and tackling the last details of the

upcoming banquet. Given the circumstances, I desperately but full of nerve, in the age-old tradition of 'Romanian urbanity', took upon myself the presentation of the exhibition in French (as if by miracle I remembered that the official language in Vatican is French and not Italian). The Ukrainian side was literally taken aback, especially that the ambassador Ijevkaia, the only French speaker was out of the picture. I gently directed the flux of visitors speaking to them alternatively in English and French, towards the Romanian exhibits and in a span of 50 minutes I managed to discuss with the three successive waves of visitors. The 'Princes of the Church', the Monsignors and the visitors were amazed at the unknown wonders of this Eastern territory, the late Roman *limes*.

Theoretically speaking, Romania was the star of this exhibition. To my bitter disappointment, the six Ukrainian televisions were doing their jobs, shooting frantically, interviewing, and the following day the exhibition at Vatican was on the first page of all Ukrainian newspapers, and their televisions were ecstatic. So were the Italian televisions and Euronews! But we the Romanians - 'nobody's children' and 'the village fools'- had no reporter from any public or private television in Romania, except for the cameraman paid by the 'Cucuteni for the Third Millennium' Foundation, while the Romanian newspapers didn't grant more than 5 square centimetres to this event. Poor Mircea Eliade must have turned in his grave! In the pre-War years, he had written that when proto-history would come into fashion, Romania would be standing proudly in front of any other peoples because we had a wonderful Neolithic age.

Mediatically speaking, Romania indeed stood proudly at Vatican, but it faced the wall, missing one more opportunity of making history. We all headed to the Palace of Chancellery floor where the banquet was to take place. Fatigue showed on everybody's faces. The Ukrainian group quickly split into two: the sponsors withdrew accompanied by the 'elite' Ukrainian team in a side room, leaving their servants: the ambassador, the director of museums etc in the Great Hall. The Romanian team triumphantly sat *in corpore* on the highest benches of the hall, in a compact and merry group.

The Romanian party brought along the Choir of the Music Academy in Iași, beautifully dressed in medieval costumes, and charmed us with medieval music. The room resounded with applause several times. There followed the Ukrainian with a melancholic Chords Quartet, hardly listened to by anyone. Up to that moment I had been afraid they would outdo us with one of their famous Ukrainian choirs. The Romanian team tasted victory once more when the Director of the Museums of Ukraine, Mr. Krolevets, came to the Romanian team with a glass of champagne and said: '*This exhibition makes you Romanians look like oligarchs.*' So far I have yet to grasp the true meaning of his words. I had 20 catalogue copies taken from the deposit and went straight to the room where the Ukrainian gloomy looking sponsors celebrated with their retinue and offered these copies as a gift on the part of Romania. Their faces relaxed for a moment as they politely thanked us. The ice had been broken and we all returned to the Great Hall of the banquet. Mr. Krovelets, in exchange for two catalogues, had the quartet removed and we could run for the first time the Foundation's film, '*Built To Be Burnt*', about the burning down of Cucutenian houses. After a while, we quit the exhibition and at 2 a.m. in *Piazza dei Fiore* I had a glass of wine on the terrace of the last restaurant left open, completely exhausted but with one more dream come true. A group of folk musicians, Romanian gypsies, were singing at our table. I gave them a few Euros and they thanked me. '*Thanks, master, we can see you're one of us!*'

The story of the exhibition is just a simple personal viewpoint and it tells what I have seen, felt and made happen. *Per se*, the whole achievement of this special event is the result of the hard work of scores of people, whose name I haven't mentioned, not out of inconsideration, but out of lack of information, for which I apologise. The contribution of the 'Cucuteni for the third Millennium' Foundation and mine were minor, but it possibly represented a trigger and an initiator in this context. As usual, the building up of such an exhibition largely depends on all the people who put together their energy, intelligence and dedication so as the Cucuteni culture be known and cherished and Romania be acknowledged as it deserves for its real value.

I intended the exhibition at Vatican to be the beginning of a long series of exhibitions together or without the Ukrainians. With the help of the archaeologist Valentin Dergaciov I managed to attract as well an American foundation interested in the Neolithic. They wanted an exhibition on the Romanian Neolithic in New York, in the museum of their own foundation. I did my duty and helped them visit the main Romanian Museums holding Neolithic items. It was typically Romanian: each

Museum Director was trying to take advantage of the situation and to take the lead of this event, failing to understand the whole concept.

Finally, I took them to the National Museum of Romanian History and due to a 'strategy error' made by the museum they included both Romanian and Bulgarian Neolithic objects. The Neolithic items from Bulgaria were mainly made of gold and this overshadowed the beauty of the Cucuteni and Gumelnitza ceramics.

As a matter of fact, the American foundation had a bit far-stretched feminist concept and the exhibition topic was this time imposed by the American side. By virtue of principle: '*He who pays the piper calls the tune*', the National Museum of Romanian History accepted the concept and the exhibition thus became a sort of co-production with Romanian horses and American actors.

The National Museum of Romanian History which set itself up as the *Alma Mater* of all Romanian exhibitions abroad, delivered the 'merchandise', giving up to an American Neo-Colonialist archaeological concept. After New York, the exhibition continued in England and then in Greece. In Greece, the message of the exhibition was diluted, with our exhibits on display among Neolithic items of the Greek Cycladic Civilization. In the end, nobody could possibly tell which object was Greek, Bulgarian or Romanian unless they carefully read the labels. The improper shipping and handling conditions made some of the archaeological items come back to Romania in a very poor state.

The Ukrainians followed their own way, with exhibitions at Royal Ontario Museum in Canada and finally, at the International Exhibition in Beijing, where half of the Ukrainian Pavilion was decorated with Trypillian pots. It is worth noting that both in Canada and in Beijing the Ukrainians changed their ways and collaborated with official archaeologists, the items presented were from the official collection of the Ukrainian National Museum and the shipping was in full compliance with the national patrimony rules. They enjoyed a huge success in Beijing. The Ukraine largely benefited from millions of visitors in the span of a few weeks – those viewing the Trypillian items in the Ukrainian pavilion outnumbered 100 times the total amount of visitors of the Romanian Neolithic exhibitions in Olten, Vatican, New York and Athens.

At that time, a month before the National Exhibition in Beijing, the Foundation was called upon by the Ministry for Foreign Affairs to set up a small Cucuteni corner in the Romanian Pavilion shaped like a huge green apple. The mini-exhibition should include a number of 10-12 outstanding pots, put on display in the niches of a separating wall while 2 LCD screens would run in parallel images of the Yang Shao Culture (the Chinese Neolithic) and information and videos about the Cucuteni civilization.

At the suggestion of His Excellency, the ambassador of China, we would have had a Romanian expert in Cucuteni culture (Dan Monah) and a Chinese expert in the Neolithic. The two were to hold inaugural conferences as a dialogue about the two cultures (on China's National Day, His Excellency, the Chinese ambassador in Bucharest delivered a brief speech at the Romanian Athenaeum about the things binding us, proudly asserting that they were represented by the Cucuteni and Yang Shao culture). I had prepared the small exhibition for Beijing along with the Palace of Culture in Iași and I was ready, the exhibits wrapped. I would have to cover the insurance and the shipping on the Foundation's side. The clerk of the Romanian Ministry for Foreign Affairs promised me that as soon as he arrived in Beijing he would start dealing with the arrangement and shipping of items, which actually never happened. He disappeared in the Chinese fog and Romania missed another unique opportunity. However, the Romanian video presentation included a few sequences from the film '*Adam's Grandchildren*' during its four and a half minutes' time. The score Ukraine-Romania was 10 to 0.

Unfortunately, for lack of a coherent project the Romanian archaeopolitics will make us miss further occasions out of recklessness, selfishness and ignorance. The light that should make us shine as a country holding such treasures is put under a bushel. Therefore, in the long run, we will remain a small candle faintly glimmering, in-between the West and the East, insignificant and ignored.

◆ Acknowledgements

I would like to express the deepest appreciation to Monsignor XYZ, a great lover of Romania and fan of Cucuteni.

I would like to express my gratitude for the remarkable work of Mrs. Lăcrămioara Stratulat and the staff of the Palace of Culture in Iași (Senica Țurcanu, Adriana Moglan, Tamilia Marin, Arina Hușleg, Lucian Calancea). The hard, detail-oriented work accomplished by Mrs. Stratulat turned this exhibition into a brilliant success.

I am indebted to Mr. Dan Monah for his constant opposition, which made us persevere in the accomplishment of this exhibition.

Many thanks should be given to the Romanian Moldavia and the Republic of Moldova Museums, which generously placed the most beautiful of their objects at our disposal; to the U.I.A.C. Seminar of Archeology for the items offered, the classification of items and the arrangements made for the exhibition at Vatican (Nicolae Ursulescu, Măriuca Vornicu, Loredana Solcanu and Felix Tencariu).

Many thanks are due to the 'Iulian Antonescu' Museum Complex in Bacău represented by Lăcrămioara-Elena Istina.

I thank everyone who brought their contribution by writing the item's record sheets, translating the catalogue and making the classification of the items going to the Exhibition, etc: Loredana Solcan ("Cucuteni for the Third Millennium" Foundation), Cătălin Hriban and Coralia Costaş (Moldova National Museum Complex in Iași), Ciprian Lazanu (The Museum of History in Vaslui), Aurel Melniciuc and Maria Diaconescu (Museum of History in Botoșani), Constantin Preoteasa (Museum of History in Piatra Neamț), Ioan Mareș (Bukovina Museum Complex in Suceava), Sandor Sztancsuj (Szekeler National Museum), Veaceslav Bicbaev (National Museum of History of Moldova).

I owe my deepest gratitude to Mr. Valentin Dergaciov for his excellent texts and presentations in the exhibition catalogue; to the Secretary General Virgil Nițulescu and the Ministry of Culture for the funds and support offered to this exhibition.

I would also like to thank ambassador Turbăceanu for his interceding with the Romanian Ministry for Foreign Affairs, which ensured at the last minute the presence of the Romanian ambassador at Vatican at the exhibition opening.

I am indebted to Miss Alice Mirela Stan for her psychological support and special attention given to the details of the opening.

I thank ambassador Lăzurcă and the first secretary of the Romanian embassy at Vatican, Mr. Bleoca for their partial support and eventually for their presence at the opening.

Special thanks should be given to *Artex* Company and its Manager, Mr. Vișan for the remarkable reconstructions made inside the exhibition.

I would also like to thank Miss Ioana Robu from the Romanian Ministry of Culture who showed us the way through the bureaucratic web; Professor Silvia Marinescu-Bîlcu for the constant support she had stubbornly and well-humouredly offered over these years.

Special thanks are due to father Eugen who sacrificed two years of his life and possibly his ecclesiastical career to make this exhibition happen.

I sincerely thank Professor Academician Dr. Răzvan Theodorescu for the support he offered to this enterprise.

Architect Ana Pavlu for the seventeen years in which she reinvented the Cucuteni design.

I am grateful to my parents who taught me that "Nothing is impossible."

◆ **P.S.**

Before publishing it, I re-read times and again the present article to my collaborator, the Manager of the Foundation, Ioana Robu. She made a simple and sharp remark: '*Your article has an aggressive connotation as if it had not been about collaboration but a conflict and competition between you and the Ukrainians!*' I realised that her statement was perfectly true.

Retrospectively, the whole enterprise was indeed competitive and full of conflicts under the given circumstances. The Ukrainian side, at that time, was not officially represented by the Ukraine but by the Platar Foundation and two businessmen who were trying to promote their own image and the image of their collection, whereas we were defending the interests of Romania and the Cucuteni Culture.

This context came to an end as a result of the Ukrainian exhibition in Warsaw. After that the Ukraine fully changed the exhibition context (in Canada and China), complying with the international patrimony laws.

English version by Flavia Toader, PhD.

Photo 1. The exhibition poster.

Photo 2. Romeo Dumitrescu in the front of the poster at the exhibition entrance.

Photo 3. Romeo Dumitrescu, Nykola Platonov, Anatoly Gaydamac, Serghy Krolevets.

Photo 4. Tetyana Ijhevska, Nykola Platonov, Serghy Krolevets.

Photo 5. Nykola Platonov, Tetyana Ijhevska, Romeo Dumitrescu, Virgil Taruta.

Photo 6. Marius Lăzurcă and Romeo Dumitrescu.

Photo 7. Monsignor beside the Vatican Ministry of Culture of and an Italian archaeologist.

Photo 8. Inauguration of the exhibition.

Photo 9. Lăcrămioara Stratulat at the exhibition opening.

Photo 10. View from the exhibition.

Photo 11. View from the exhibition.

Photo 12. The press conference.

An exhibition at Vatican (2008)

Photo 13. The press conference.

Photo 14. The Romanian team.